

JAVISKO

časopis pre amatérské divadlo a umelecký prednes | www.nocka.sk

SCÉNICKÁ ŽATVA 2019

Kvety dobra
a krásy

FERKO URBÁNEK

Ťažká cesta
na dosky SND

HVIEZDOSLAVOVSKÉ ZASTAVENIA

170. výročie narodenia Hviezdoslava
sa oslavovalo aj na Žatve

NÁRODNÉ
OSVETOVÉ
CENTRUM

447 | november 2019 • 2,50 €

L'ubomír Feldek

na Hviezdoslavovom
Kubíne, Hviezdoslav
v SND

Blaho
Uhlár

Obolus
je dielom
náhody

TVOR·BA 2019

Všetko o festivale
TVOR·BA 2019 nájdete
v **Javisku 2-3/2019**,
ktoré vyjde v decembri.

Asi každý dostane občas otázku „aký máte vzťah k divadlu?“. Pre mňa je divadlo spomienkou na 80. roky v Trnave, keď sme ako gymnazisti navštevovali všetky divadelné predstavenia. A mali sme šťastie na veľmi silnú hereckú generáciu – Jaro Filip, Marián Geišberg, Anna Šišková, trio Luknár, Hajdu a Krempaský, Peter Šimun a ďalší. Ak si dobre pamätám, tak divadlo hralo vtedy pod názvom Divadlo pre deti a mládež.

Dnes mi, samozrejme, pri otázke „divadlo?“ napadnú tri spojenia – Scénická žatva, naše divadelné celoštátny a časopis Javisko. Časopis prešiel zásadnou zmenou v grafickej úprave a som presvedčený, že mu to len prospelo.

A do tretice otázka. Túto mi kladú naši osvetári a ľudia z regiónov – „kedy vyjde ďalšie číslo?“ Teší ma záujem divadelnej komunity o osud časopisu Javisko a pre nás všetkých je záväzkom pokračovať v jeho vydávaní aj v druhej polstoročnici jeho života. Verím, že na nasledujúcich stránkach nájdete množstvo inšpiratívneho textu a zaspomínate si s nami na tohoročnú žatvu alebo divadelné celoštátne súťaže.

Želám príjemné čítanie •

Michal Bartók

Michal Bartók
generálny riaditeľ
Národné osvetové centrum

JAVISKO 1/2019 | Ročník LXV. | **Vyšlo:** 5. novembra 2019 | **Cena:** 2,50 €
Vydavateľ: Národné osvetové centrum | Námestie SNP 12 | 812 34 Bratislava | IČO: 164 615 | press@nocka.sk
Vedúca vydania: Alexandra Žilavá | **Redaktor:** Matej Vanoch | **Fotograf:** Jakub Jančo
Na čísle spolupracovali: Ján Bábik, Emil Bábik, Jaroslava Čajková, Ján Fakla, Jozef Krasula, Jakub Molnár, Matej Moško, Mojmír Procházka, Pavol Viecha, Ladislav Vrchovský
Jazyková úprava: Katarína Vrablicová | **Grafická úprava:** Roman Lončík

Tlač: M KREO studio, s.r.o., Murgašova 1298/16 | 010 01 Žilina | www.fabrianagrafiku.sk
Registrácia: ISSN 0323 – 2883, EV 3055/ 09 | Fotografia na obálke: Autor neznámy

Obsah

..... ROZHOVORY

04 **Ľubomír Feldek:**
Život je len náhoda?

22 **Blaho Uhlár:** Niekedy po mojich hrách v profesionálnom divadle ani pes neštekne

32 **Súbor Stinné stránky:**
Ďalší dôvod mať rád Most

38 **Súbor Relikty hmyzu:**
Bez babičky na Ukrajine

..... FESTIVALY Scénická žatva 2019

10 Na budúci rok chceme pritiahnuť aj miestnych

14 Kvety dobra a krásy

26 Hviezdoslavovské zastavenia na Scénickej žatve

Belopotockého Mikuláš

44 Krátke zamyslenie o neobyčajnom festivale

Fedim

48 Mladí ľudia hovoria, lebo majú čo povedať

ANA DESETNICA

56 Z ľubľany rovno na AMPLIÓN do Banskej Štiavnice

..... Z INÉHO UHLA

36 Zmes kvalitnej interpretácie aj nabubrenej účelovosti

52 Pozerajte, takto sa robí divadlo!

..... CESTA DO MINULOSTI

60 **Ferko Urbánek:**
Kráľ ochotníckych divadiel

Ľubomír
Feldek
na Hviezdoslavovom
Kubíne,
Hviezdoslav
v SND

”

Všetko sa začína
pri dobrom
a veku
primeranom
výbere textu.
Deti netreba
tlačiť do páťosu,
do ideológie,
do falošných
emócií, ktoré,
žiaľ, prináša
dospelosť.

Život je len náhoda?

Meno Ľubomír Feldek (83) pozná asi aj analfabet.

**Tohto spisovateľa a dramatika
charakterizuje okrem iného plodnosť.**

**Nielenže s manželkou Ol'gou
vychoval päť detí, ale aj jeho literárne dielo
je plodné, rôznorodé a košaté
ako výzdoba barokového oltára.**

EMIL BABÍN • FOTO | Jakub Jančo, Andrej Čanecký, Jana Nemčoková, Jozef Vavro, archív

Vyzerá to tak, že keď Boh rozdával talenty, Feldek sa nenápadne ešte niekoľkokrát postavil do radu. Vymenovať všetky jeho diela a texty, to je ako čítať Zlaté stránky. Deti obdivujú jeho bábkové hry, básničky i originálne rozprávky, dospelí poéziu príslušníka trnavskej skupiny, preklady a prebásnenia Shakespearových Sonetov i väčšiny jeho hier, no v neposlednom rade aj jeho divadelné hry či texty šansónov, ktoré spieva jeho najmladšia dcéra Katka. A pre čitateľov Javiska bude možno prekvapujúce zistenie, za koho najviac sa pokladá sám autor...

V slovenskej literatúre sa už desaťročia úspešne presadzuje váš všestranný talent. Ste básnik, prozaik, dramatik, rozprávkar, prekladateľ, literárny vedec, autor esejí, novinových stĺpcikov a fejtónov... Čím najväčšími sa vy sám cítite byť z hľadiska svojho vnútorného nastavenia?

Pred pár dňami na to prišla moja žena Ol'ga, keď som jej prečítal, čo som napísal na rozlúčku s Karlom Gottom. „Život je len náhoda... V januári 2005, keď oslavoval svoje narodeniny náš spoločný priateľ, hudobník Braňo Hronec, spievali na záver koncertu v bratislavskom divadle Aréna len dvaja hostia – mal som tú česť zaspievať si pieseň Život je len náhoda spolu s Karlom Gottom. Karel Gott bol prekvapenie večera. Nebol ani na plagátoch, nesmel ho až do vystúpenia nikto ani zazrieť, musel celý koncert až do záverečného prekvapenia presedieť skrytý v šatni. Vôbec mu to neprekážalo – mohol byť najpyšnejší, no stretol som len málo takých skromných ľudí, ako bol on. Aj teraz, keď už Pán Boh prekvapene víta svojho menovca – „Kde si sa doteraz skrýval? Netušil som, že dnes prídeš!“, sa Karel Gott určite iba skromne

usmieva a odpovedá: „Život je len náhoda...“ Moja žena si to vypočula a povedala: „Ty ani nekrológ nevieš napísať bez toho, aby v ňom nebol dialóg.“ Už je to raz tak – som predovšetkým dramatik. Na začiatku mojej dráhy je rozhlasová hra Mahujá, krásna Cigánka (odvysielaná 9. júna 1957) a práve teraz, keď odpovedám na túto otázku, vyšla knižne moja hra Skúška, v SND hrajú moje hry Nepolepšený svätec aj Ako sa stal Lomidrevo kráľom... Dokonca aj moja prvá knižka pre deti mala v názve slovo hra. (Bola to Hra pre tvoje modré oči.)

Na pomoc gymnazistom pred maturitami ste napísali Ťahák zo slovenskej literatúry, aj keď oni si všetko ľahko vygooglia na internete v mobile pod lavicou. Nebol to teda tak trochu zbytočný počin?

To, čo som pokladal za potrebné pripomenúť v Ťaháku, si len tak ľahko nevygooglia. Ktorý študent tuší, že vynikajúci sochár Vladimír Kompánek bol aj básnik? Alebo že v Bratislave žil a tvoril viacnásobný nominant na Nobelovu cenu Óndra Ľysohorský? Keď už sme pri tej nobelovke, spolu s priateľmi Ferom Guldanom a Mirom Pollákom sme navrhli na Nobelovu cenu za literatúru básnika Rudolfa Dobiáša, podľa nás najsprávnejšieho slovenského kandidáta, ktorý má nielen dielo, ale aj životný príbeh politického väzňa hodný tej ceny. Tohto roku udelili za literatúru dve – no ani jednu na Slovensko. Jednu do Rakúska, druhú do Poľska. Keby dali len jednu a triafali ňou medzi Poľsko a Rakúsko, mohla putovať k nám. No nie je ešte koniec všetkých dní. Navrhujeme ho o rok znova – a jedinou povinnosťou Ruda Dobiáša je ostať ďalší rok nažive, pretože Nobelova cena sa udeľuje len živým.

V literárnej tvorbe vám niekoľkokrát inšpiratívne „skrížil cestu“ Pavol Országh Hviezdoslav. Bola to pre vás bežná výzva alebo priam pozvanie do ringu?

Keď som pre Divadlo P. O. Hviezdoslava prekladal Shakespearov Sen noci svätéhojanskej, naklážoval som do svojho prekladu (ako špecifický jazyk tej hry v hre, ktorú hrajú na dvore vojvodu aténski remeselníci) zabudnutý a divadelne inak nepoužiteľný Hviezdoslavov preklad zo začiatku dvadsiateho storočia. Takže napríklad keď Pyramus v tejto inscenácii páchal samovraždu, hovoril pri tom „hviezdoslavovčinou“:

„Hoj, slzy v prúd!
Von meč – ty vrúť
v Pyrama hrud' svoj hák!
Sem, v ľavý pup,
kde srdce hup!
Tak umriem, tak, tak, tak!“

Herci aj diváci tento nápad prijali s radosťou, dokonca sa stal tradíciou a použila ho už aj ďalšia inscenácia Sna noci svätéhojanskej, ktorú uviedli študenti VŠMU.

Hviezdoslava stihol osud čítankového autora, ktorého (takmer) nikto nečíta. Keby žil, bol by dnes, keď vydavateľstvá priam dosťovo súperia o najpredávanejšieho autora, veľmi sklamaný?

Hviezdoslav je stále živý. A to ešte mnohí netušia, čo hovorí o ňom prekladateľ Krvavých sonetov, írsky básnik John Minahane. Hviezdoslav bol podľa neho bezkonkurenčne prvý, kto s patričnou básnickou hĺbkou a úprimným všeludským súcitom reagoval na prvú svetovú vojnu – v čase, keď aj takí svetoví básnici ako Kipling alebo Rilke písali plytké a nenávisťné básnické výzvy do boja.

Hviezdoslavov verš či divadelný dialóg s množstvom novotvarov, citoslovieč či jednoslabičných slov dnes pôsobí až smiešne. Je východiskom pretlmočenie do súčasnej slovenčiny?

V slovenskej aj v českej poézii dlho vládla nezmyselná dogma, že v jazykoch, ktoré majú prízvuk na prvej slabike slova, sa musí jambický verš začínať vždy jednoslabičným slovom. To zavinilo, že aj náš Hviezdoslav (podobne ako jeho český kolega Vrchlický)

” .....
V čase,
keď aj takí
svetoví básnici
ako Kipling
alebo Rilke
písali plytké
a nenávisťné
básnické
výzvy do boja,
Hviezdoslav bol
bezkonkurenčne
prvý, kto
s patričnou
básnickou
hĺbkou
a úprimným
všeludským
súcitom
reagoval na
prvú svetovú
vojnu.

Marián Labuda
v hre Horor v horárni
v SND v roku 2002.

celkom zbytočne zamoril svoje verše jednoslabičnými slovami, ktorých je nedostatok, preto si ich začal aj vymýšľať.

Nasledujúci príklad sme už citovali, ale zacitujeme si z neho ešte raz:

.....
**Sem, v ľavý pup,
kde srdce hup!**

Prečo je to smiešne? Pup nie je pupok, ale prsná bradavka. Tak ju nielen pomenoval, ale aj zosmiešnil Hviezdoslav. A smiešnosť podobných riešení mala na svedomí aj tá už spomenutá dogma a jej úzkostlivé dodržiavanie. Vyslobodenie prišlo až po Hviezdoslavovej smrti, niekedy v dvadsiatych rokoch minulého storočia, keď sa zistilo, že na vytvorenie vzostupnej jambickej tendencie (teda na vytvorenie verša, v ktorom je pod prízvukom štvrtá, šiesta, ôsma, teda väčšina párných slabík) postačí maličkosť – jeden trojslabičný daktyl na jeho začiatku.

Pre Slovenské národné divadlo ste napísali hru Horor v horárni, v ktorej sa advokát Pavol Országh stal obhajcom v prípade vraždy Michala Čajku. Z nášho veľkého básnika ste urobili slovenského Sherlocka Holmesa, z lekára Ladislava Nádašiho Jégého zas Watsona. Zabávali ste sa pri tejto predstave?

Hra Horor v horárni vďačí za svoj tvar okamihu, keď som dostal nápad skrziť Hviezdoslavovu Hájnikovu ženu s princípom Kurosawovho Rašomonu. Tentoraz nešlo o koláž, ale o viacnásobné znovunapísanie.

Japonský režisér Akira Kurosawa vo svojom slávnom filme Rašomon ukladá vedľa seba rôzne verzie toho istého príbehu. Príbeh je vždy iný, podľa toho, ktorá postava ho rozpráva. Na rozdiel od Kurosawu som mal ambíciu ukladať verzie nie iba vedľa seba, ale za sebou tak, aby tvorili príbeh.

V „horore“
Ľubomíra Feldeka
hral aj Marko Igonda
a Tomáš Mašťalir.

Koniec koncov, nebolo to nič nové: takto pracujú aj autori detektívok.

Detektívka potrebuje detektíva. Advokát Országh je teda akýmsi Sherlockom Holmesom Hororu v horárni, lekár Nádaši je jeho doktorom Watsonom. Detektívka potrebuje aj prípad, ktorého vyriešenie je úlohou detektívov – a musí to byť úloha naliehavá. V Horore v horárni taká naliehavosť našťastie nechýba. Aj keď sa jeho príbeh neodohráva v stredoveku, usiloval som sa ustavične pripomínať, že v čase, v ktorom sa odohráva, za vraždu ešte vždy môže hroziť šibenica. Hviezdoslavov epos sa bez takého zdôrazňovania zaobišiel, dráma sa bez neho nezaobíde.

Dramatický text kontra javisková realizácia. Pri príprave inscenácie vstupuje do textu dramaturg i režisér. Do akej miery ste ako autor ochotný akceptovať ich zásahy?

Režiséri a takisto scénografovia, choreografovia či herci prinášajú nápady a emócie, ktoré sa nedajú predvídať „na papieri“, prináša ich až inscenačný proces alebo až živé predstavenie, niekedy len náhoda alebo brept. Keď sú tie náhody dobré, prijímam ich za svoje. V mojej divadelnej hre Skúška napríklad Filint v pôvodnej verzii varoval Alcesta: „Ešte si ťa nepredvolali pred tú svoju komisiu, ale obávam sa, že si ťa čoskoro pred ňu predvolajú. Aj ja som bol už pred ňu predvolaný. Neželám ti, Alcest, aby sa ti stalo to, čo sa stalo už mnohým.“

Ale na jednom predstavení Filint alias Stano Dančiak namiesto „Aj ja som bol už pred ňu predvolaný“ povedal: „Aj ja som ju kedysi viedol.“ Ten vlastný nápad, takzvaný herecký prínos, zahral Stano s mimoriadnou chuťou, nuž aj obecenstvo sa s chuťou zasmialo. A ja som to na jeho počesť takto opravil v definitívnom texte hry, ktorý práve vyšiel vo vydavateľstve Krásny Spiš.

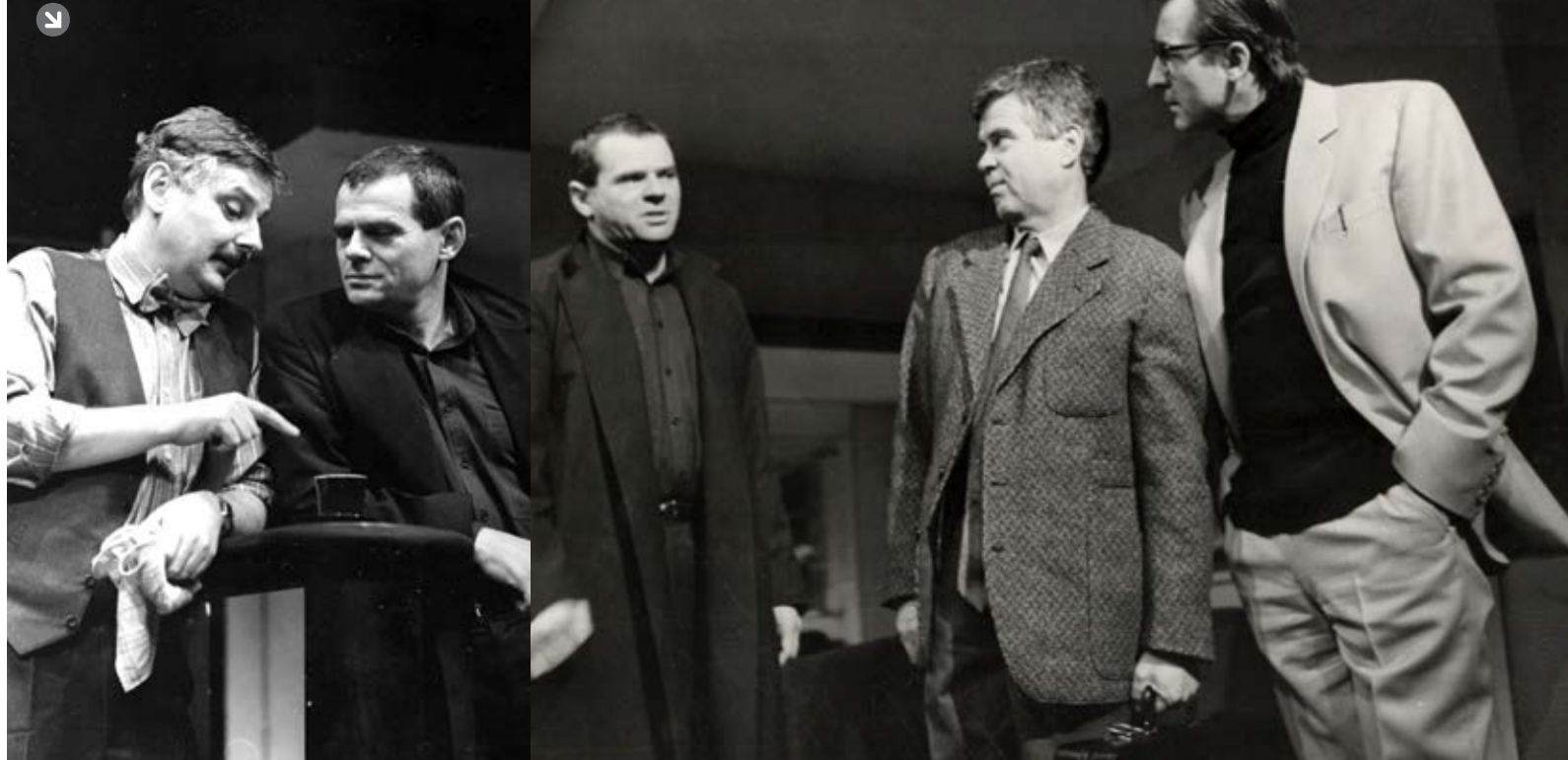

Herodes a Herodias v SND.
Zlava Alexander Bárta, Gabriela Dzuríková, Judit Bárdos a Tomáš Mašťalir.

Predstavenie Skúška uviedlo SND v roku 1988.
Na fotografii je Juraj Slezáček (Filint) a Milan Kňažko (Alcest), Oldo Hlaváček a Michal Dočolomanský.

Činohra Slovenského národného divadla vás pred rokmi požiadala o úpravu Hviezdoslavovej hry Herodes a Herodias a pre vás to bola prihrávka na smeč, aby ste napísali svoj text pod názvom Počatie Jána Krstiteľa. Čo bráni uvedeniu tejto hry na slovenských javiskách? Nezáujem našich divadiel alebo cirkev za svoje prekrútenie evanjeliovkej verzie?

Bráni tomu iba to, že vyšla síce v knihe Ťahák (vydanej v náklade tristo kusov), no málokto divadelník ju mal v ruke, a tak o nej takmer nikto nevie. Kto by sa však chcel s ňou zoznámiť, môže si Ťahák nájsť na internete v Zlatom fonde denníka SME. Som si istý, že raz túto – zdanlivo krátku – hru niekto objaví a zistí, že v spojení s Lukášovým evanjeliom je to celovečerná hra ako hrom. Nenaháňam to. Čakám.

Nepoznám žiadneho iného slovenského básnika, ktorý má v hlave taký harddisk plný básní, spomienok, históriek ako vy. Pri všetkej úcte k vášmu veku, ako ste na tom so zabúdaním?

Mám, našťastie, stále výbornú pamäť, a teda... Čo ste sa ma to pýtali?

V bývalom Sovietskom zväze básnik Jevgenij Jevtušenko zapíňal prednesom svojej poézie obrovské sály. Dobré, v televízii bola väčšinou komunistická propaganda, ľudia nemali videá, internet, ale aj tak, básnické slovo malo neskutočnú silu, bolo akoby kôstkou v ovocí pravdy. Nemáte podobnú skúsenosť s tým, čo robil Jevtušenko?

Na staré kolená mám aj ja podobné hoby. Píšem texty pre svoju dcéru, šansonierku Katku. Publikum netuší, že na každom jej koncerte si vypočuje zbierku mojich básní. Navyše tie koncerty aj moderujem a k spievaným básňam vždy nejakú aj zarecitujem. Koncertujeme po celom Slovensku. V Bratislave najmä vo V-klube. Každý koncert má inú tému. V septembri bol témou nášho koncertu Apollinaire. A 4. novembra ňou boli veršované rozprávky Jiřího Žáčka, ktoré v knihe Z rozprávkovej postieľky práve vyšli v mojom slovenskom prebásnení.

Pri hrobe Sergeja Jesenina na Vagaňkovskom cintoríne v Moskve som v roku 1989 stretol vysokého Rusa, ktorý spamäti recitoval dlhokánske básnikove strofy. Stál pri ňom hlúček zvedavcov a on sa ich počas krátkych prestávok pýtal, či chápu zmysel Jeseninovej poézie, možno i to, čo je skryté alebo nedopovedané medzi veršami. Nenahradili v posledných rokoch takýchto výnimočných recitátorov raperi z ulice?

To určite nie. Na Jesenina nemajú. Ale ľud sa mu vyrovná.

Jeseninovou poslednou básňou boli dve krvou napísané štvorveršia. Predstavte si, že ľud k nim pridal nielen hudbu, ale aj ďalšie štvorveršie. A to pridané – spieva sa ako druhé – je tuším najkrajšie.

Preložil som všetky tri – Katka ich spieva:

”.....
Ty ani nekrológ
nevieš napísať
bez toho,
aby v ňom
nebol dialóg –
povedala mi
moja žena.
Už je to
raz tak – som
predovšetkým
dramatik.

**DO VIDENIA, DRUH MÔJ, DO VIDENIA
Do svidania, drug moj, do svidania.
ruská / Sergej Jesenin / Ľubomír Feldek**

**Do videnia, druh môj, do videnia,
nevládzem si s ľudmi rozumieť.
Kam sa pohnem, prídem do trápenia,
v tomto žití nikde šťastia niet.**

**Do videnia, niekto sviecu zháša,
strašná tma je tam, kam odísť mám.
Celý život čakáš, nedočkáš sa –
a napokon ostaneš len sám.**

**Do videnia – mlčky, bez nádeje.
Nežnejšie sa nedá rozlúčiť.
Umierať na svete nové nie je –
ale o nič novšie nie je žiť.**

**Do svidania, bez skuki, bez slova,
tak i proščej budet, i nežnej.
V etoj žizni umierať ne novo –
no i žiť, konečno, ne novej.**

**Na Slovensku sa už desaťročia koná súťaž
v umeleckom prednese Hviezdoslavov
Kubín. Hladká básnikovo bruško
samolúbosť, keď ho recitujú?**

Prirodzene, vždy sa poteším, keď sa dozviem, že recitátorovi pomohol vyhrať súťaž môj text. Najosvedčenejšími pomocníkmi bývajú texty, ktoré obsahujú dialóg

a umožňujú recitátorovi, aby striedal hlasy a prejavil sa aj ako herec. Aj vďaka tomu bola v Kubíne úspešná napríklad moja Nová rozprávka o repe. No nemám na to patent iba ja. Jednu z najnádhernejších príležitostí tohto druhu ponúka Hviezdoslavova Zuzanka Hraškovie.

Ste básnik, ale sám aj výborne recitujete. Čo je pri umeleckom prednese dôležitejšie – citlivé pochopenie básnického textu alebo originálny interpretačný vklad? Navyše keď text má zmysel aj bez prednesu, kým opačne to veľmi nefunguje?

Všetko sa začína pri dobrom a veku primeranom výbere textu. Deti netreba tlačiť do pátosu, do ideológie, do falošných emócií, ktoré, žiaľ, prináša dospelosť.

Máte predstavu o tom, ako by sa mala na základných a stredných školách vyučovať slovenčina, aby záujem čitateľov o diela našich autorov stúpala a aby sa čítanie stalo zmysluplnou radosťou?

Mám. A opäť zopakujem, čo som už povedal. Všetko sa začína pri dobrom a veku primeranom výbere textu. Slovenská literatúra je oveľa lepšia, než tvrdia elitári, ktorí ňou pohrdajú. Tajovského Mamka Pôstková školákom slovenskú literatúru nezhnusí. Ale keď ich budeme nútiť, aby čítali také... Myslím však, že interview je už prídlhé. Stačilo. •

Podujatie „FELDEKOVCI VO V-KLUBE“ bude mať už pomaly päť rokov. Ľubomír Feldek si pozýva zaujímavých hostí, predstavuje knihy, oboznamuje divákov so zaujímavými detailmi zo života významných predstaviteľov literatúry, výtvarného umenia, kultúry, histórie, hudby, ale aj športu. Večery sú spestrené kvalitnou hudbou v podaní kapely KafeBand, v ktorej spieva jeho dcéra Katka Feldeková a hrajú Richard Šimurka a Ivo Jankovič.

Scénická
žatva
2019

Na budúci rok chceme pritiahnúť aj miestnych

Matej Moško sa stal pred rokom šéfom martinského festivalu. Dnes má za sebou prvý ročník a avizuje, že Scénická žatva 2020 prejde viacerými zmenami.

MATEJ VANOCH • FOTO | Jakub Jančo

Keď som stretol Mateja Moška tesne pred začiatkom festivalu, stav, v ktorom sa nachádzal, by sa dal výstižne charakterizovať jedným slovom: panika. Potreboval som od neho odpoveď na jednoduchú otázku, no nový šéf festivalu nervózne pobehoval medzi divadlom, námestím a redakciou Žatevného denníka, v jednej ruke držal mobil, ktorý mu neustále zvonil, druhou ukazoval ľuďom, že teraz na nich nemá čas, a popritom sa snažil riešiť problémy desiatok ľudí, ktorí práve prišli do Martina na najstarší festival neprofesionálneho divadla v Európe. Ako mi neskôr povedal, počas druhého programového dňa telefón postupne stíchol a festival si začal žiť vlastným životom.

Najprv rešpekt, potom nápady

Mesiac nato sedíme oproti sebe v bratislavskej reštaurácii. Náš rozhovor prebieha tesne pred stretnutím, na ktorom sa Matej Moško dozvie, či sa stane riaditeľom aj nasledujúceho ročníka Scénickej žatvy. Hneď na úvod mi vysvetľuje teóriu štyroch rokov. Prvý rok sa vraj človek v nejakej funkcii len učí, druhý rok začne robiť zmeny, v treťom roku dokončí svoje predstavy a štvrtý rok je to už také, ako si predstavoval. Potom už môže z funkcie pokojne odísť.

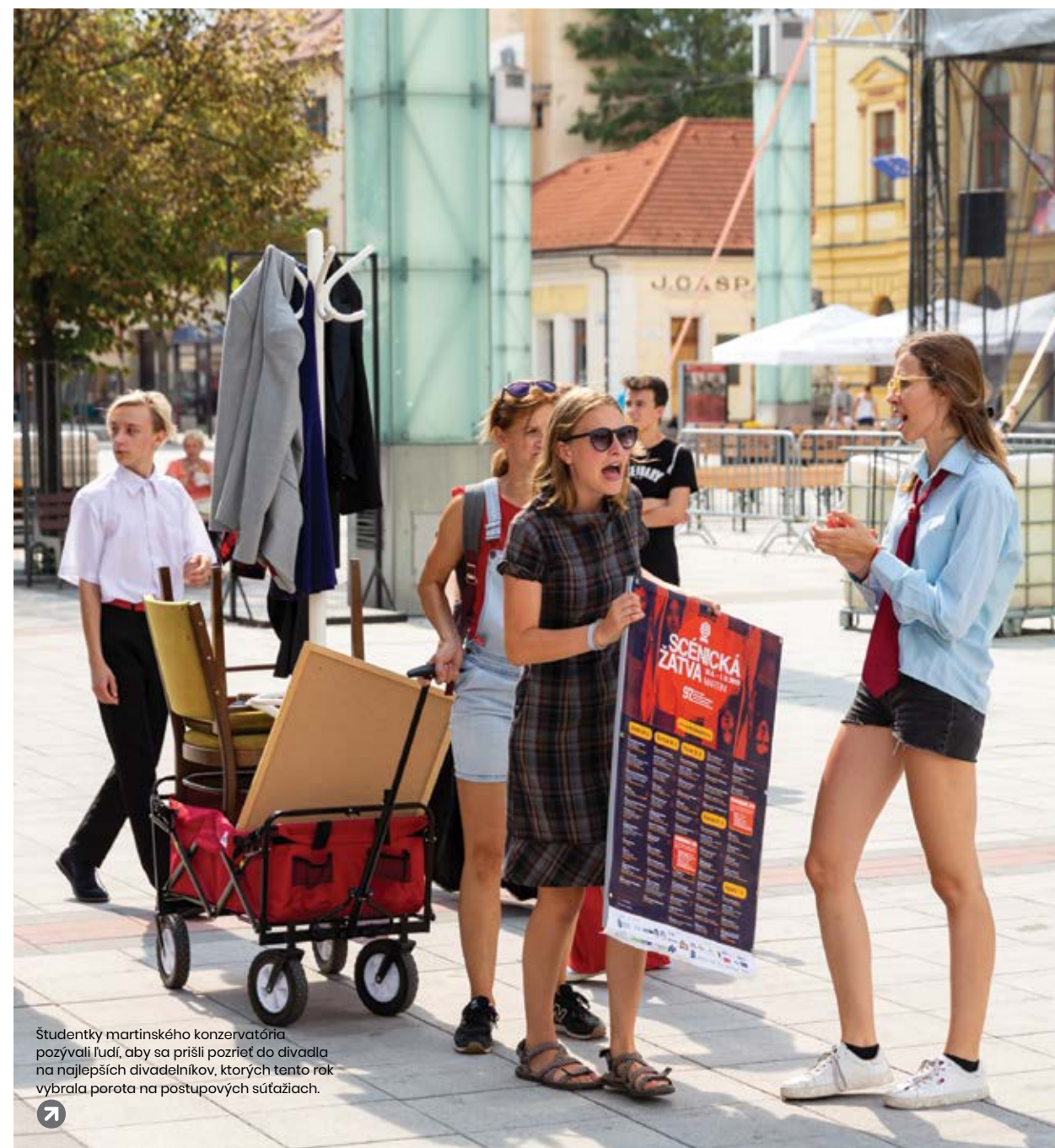
A to som si ho pamätal skôr ako aktívneho organizátora menších akcií, ako sú vedomostné kvízy a glosátorské šou.

.....”
Pôvodný plán počítal s tým, že na martinskom námestí bude trhovisko a priestor pred divadlom priláka ľudí.

Spolu s Jakubom Lužinom robia pravidelný program Bratislavský kaviár, v ktorom hostia vybraných komikov a glosujú s nimi aktuálne udalosti. Niečo ako Sedem s r. o., len pre mladšie publikum. Skúsenosti s organizáciou podujatí teda mal, avšak usporiadať festival bolo predsa len náročnejšie.

„Najprv som mal obrovský rešpekt. Premýšľal som, či sa na to hodím. Ale chcel som vyskúšať niečo väčšie.“ Bolo jeho cieľom pokračovať v práci svojich predchodcov alebo mal „väčšie“ ambície? „Nechcel som hneď v prvom roku robiť veľké rozhodnutia a byť tým, kto príde a povie: všetko bolo zlé a prišiel som to zmeniť. Zlý festival by asi nemohol fungovať deväťdesiat sedem rokov. Prišiel som s konkrétnymi nápadi, niektoré sa realizovali, iné nie.“

Jedným z nich bolo oživenie centra Martina. Pôvodný plán počítal s tým, že bude na martinskom námestí trhovisko a priestor pred divadlom priláka ľudí. Trh sa nakoniec zorganizovať nepodarilo a námestie bolo aj tento rok väčšinou poloprázdne. Naopak, v priestoroch, kde sa konal hlavný program, bolo živo až-až. „Pre mňa boli prioritní divadelníci. Tí, ktorí celý rok súťažili, majú festival za odmenu. Všade som dovtedy počúval – bolo by skvelé, keby sme mohli ostať počas celej Scénickej žatvy. Aby to nebolo len: prišli sme – zahrali sme – odišli sme. A to sa podarilo. Keď si súbory pozrú predstavenia ostatných, stretnú sa spolu, vybudujú si vzťahy, často z toho vznikajú zaujímavé spolupráce.“ Matej Moško mi však vysvetľuje,

Študentky martinského konzervatória požívali ľudí, aby sa prišli pozrieť do divadla na najlepších divadelníkov, ktorých tento rok vybrala porota na postupových súťažiach.

že tento rok by sa ľudia už ani nemali ako dostať na program. „Sály majú obmedzenú kapacitu. Jedinou cestou by bolo, ak by sa hralo viackrát a festival by mal viacero programových línií. To bude závisieť od záujmu ľudí. Keď budeme mať divákov, divadlá môžu hrať aj viackrát.“

Žatva v roku 2020

K ďalším nápadom patrí aj premietanie filmov na námestí. Súčasťou festivalu sú už teraz prednášky Petra Konečného o filme a reklame, letné kino by tak nebolo jedinou nevidadelnou súčasťou programu. „Večer by ožil aj exteriér. Ľudia by mohli prísť, rozložiť si karimatku a pozrieť si film.“ Jedna vec sú však dobré nápady, druhá peniaze na ich realizáciu. Rok 2020 bude Rokom slovenského divadla, a tak pôjde zo štátneho rozpočtu na divadelné aktivity viac peňazí. Polepšiť by si mohla aj Scénická žatva. „Chcel by som priniesť na festival Slovenské národné divadlo. Zároveň by mal vzniknúť komponovaný program presne k stému výročiu.“ Na rozhovor o ďalších nápadoch už nie je čas, Matej Moško sa ponáhľa na dohodnuté stretnutie. Cestou mi ešte spomenie, ako sa ľudia sťažovali na nedostatok košov a slabé separovanie odpadu. „Aby slovenské divadlo vôbec dostalo šancu dožiť sa ďalších 100 rokov, bude potrebné, aby aj Scénická žatva bola ekologickejšia.“ Navrhujem premenovanie festivalu na „Zelená žatva“, ale nápad sa neujme. „To by sme ju museli presunúť na jar a to sa už nestíha,“ argumentuje riaditeľ festivalu. Vychádzame z reštaurácie a Matej Moško sa o krátky čas dozvie, že festivalu Scénická žatva bude šéfovať aj v roku 2020. •

Aktérkami živej pozvánky sa stali aj študentky a divadelníčky Zuzana Kytková a Silvia Matejčíková.

Muž na chodúľoch je Ivan Vanko. S niektorými účastníkmi Scénickej žatvy sa podelil o svoje know-how a mohli si vyskúšať na vlastnej koži, aké to je chodiť bez toho, aby sa ich nohy dotýkali zeme.

Dominik György je niekoľkonásobným víťazom Cineamy. Študuje na DAMU a na Scénickú žatvu si prišiel vybrať hercov do svojho študentského filmu.

Na festivale hľadisko nezaplnili diváci – tak ako je to zvykom, ale divadelníci, ktorí sa prišli pozrieť na svojich malých aj veľkých kolegov.

Bez dobrovoľníkov by to ani na tohtoročnom festivale nešlo. Chalan v pruhovanej košeli, klobúku a vždy s dobrou náladou je Oliver Ruttkay.

Aby sa nenudili ani najmenší, Turčianske kultúrne stredisko pripravilo výtvarné workshopy pre deti.

Scénická
žatva
2019

Kvety dobra a krásy

Sedem krásnych kvetov a jedna farebná stuha.
Scénická žatva pripomínala v tomto roku kyticu pre neznáme dievča.

LADISLAV VRCHOVSKÝ | publicista, divadelný kritik a člen poroty na festivale Scénická žatva 2019 • FOTO | Jakub Jančo, Michal Lašut, archív

Je nedeľa, prvý septembrový deň, popoludnie. Pred hodinou sa skončila Scénická žatva 2019. Nastupujem do vlaku a odchádzam domov. Spolu so mnou cestuje v rovnakom vagóne aj skupinka mladých divadelníkov, viacerí majú na sebe trička s logom Scénickej žatvy. Jeden z nich, mladý sympatický muž, pristúpi k neznámemu dievčaťu, ktoré sedí vedľa mňa: „Slečna, môžem vám darovať kyticu?“ pýta sa a podáva jej umne zviazané krásne kvety. Tvár dievčaťa sa zľahka začervenalá a slečna s rozpačitým úsmevom mlčky prikývne. A pre mňa v tej chvíli Scénická žatva ďalej pokračuje.

Divadlo koná dobro, aj keď zobrazuje zlo. Krása patrí k divadlu rovnako ako škaredosť – tá zámerne zobrazovaná tiež slúži dobru a krásu. Martinská žatva bola umne zviazanou kyticou plnou krásnych kvetov.

Kvet prvý

Divadlo
dospelých
hrajúcich
pre deti

Táto kategória patrí k najdôležitejším. Kde inde ako v hľadiskách, v ktorých zasadnú deti, aby sledovali, čo pre nich pripravili dospelí, sa rodia budúci milovníci divadla, ale aj profesionálni divadelníci? Kde inde než v hľadiskách vzniká pri rodinných inscenáciách základ pre komunikáciu v rodinách, v rámci ktorej pripravujú rodičia svoje deti na život? Kde inde sa budujú základy hodnotových orientácií a zdravej spoločnosti, v ktorej žijú plnohodnotní jedinci? Práve z týchto dôvodov je práca dospelých pre deti nesmierne dôležitá a nesie so sebou veľkú dávku zodpovednosti.

„.....“
Divadlo koná dobro, aj keď zobrazuje zlo. Krása patrí k divadlu rovnako ako škaredosť – tá zámerne zobrazovaná tiež slúži dobru a krásu.

Ladislav Vrchovský (prvý zľava) je publicista, spisovateľ a divadelný kritik.

Z klasickej, známej detskej knižky sa na pódium vykľula sociálna dráma. Herci upravili a doplnili rýmy Ľudmily Podjavorinskej tak, aby obsahovali odkazy na súčasné problémy rodiny.

DS LANO • Bratislava • Činohra

Na Scénickej žatve sa v tejto kategórii predstavili dva divadelné kolektívy. Prvý z nich, **DS LANO z Bratislavy**, vystúpil s inscenáciou **Činohra** v réžii a dramaturgii Mateja Čertíka. Predstavenie bolo vytvorené na motívy epickej básne – veršovanej rozprávky Čin-Čin od Ľudmily Podjavorinskej.

V programe festivalu je pri tejto inscenácii uvedené nasledujúce štvorveršie: Bol raz jeden otec mladý/s biznisom si vedel rady. /A mamička premilá/sama riady umyla. Nie je tu zmienka o dieťati, o maličkých dcérke, ktorá túži po svojej dobrej mamičke, ktorá ju večer uloží do detskej postieľky a prečíta jej rozprávku, ani po oteckovi, ktorý príde domov a dá jej pusku na dobrú noc ešte predtým, než zaspí. Presne o tom je totiž celá inscenácia. O rodine, v ktorej je dcéra svedkom častých hádok medzi rodičmi a je kvôli tomu nešťastná. O povinnosti rodičov vytvárať svojim deťom rozprávkovu krásu a pohodové detstvo.

Ako píše člen poroty Scénickej žatvy 2019 Miklós Forgács vo svojej recenzii, nie všetko sa tvorcom úplne vydarilo: „Predstavenie nastolí veľmi vážne problémy, ale nerieši ich veľmi sebavedomo. Miesto otca v rodine, chápanie a postavenie roly muža a ženy v rodine a v spoločnosti, komunikácia – otvorenosť, dôvera v rodine, prudérnosť ohľadom sexuality, dôležitosť sexuálnej výchovy v škole, tabuizovanie a bagatelizovanie týchto tém.“

Napriek týmto nedostatkom je forma inscenácie zábavná, práca s bábkou veľmi pútavá a záverečný apel na plnenie rodičovskej funkcie bol dostatočne silný.

Materinky • Šal'a • Pinocchio

Druhým predstavením bolo vystúpenie **Divadla Materinky zo Šale** s inscenáciou **Pinocchio** v dramatizácii a úprave Aleny Demkovej, Vladimíra Dubeňa a Valentína Kozančáka. Pod réžiu a hudbu sa podpísal Valo Kozančák. Tvorcovia v programe k inscenácii hovoria: „Zaujmal nás motív otca a syna, sen a túžba stať sa naozajstným chlapcom, motív pravdy.“ Všetky tieto témy svetoznáma rozprávka Carla Collodiho obsahuje. A je úplne legitímne zvoliť si ktorúkoľvek z nich. Avšak dôležité je pri každej takejto adaptácii, nech už je inscenovaná v akomkoľvek žánri (tu ide o muzikál), aby priority vtelené do predlohy zostali aspoň čiastočne zachované. Bohužiaľ, práve to sa Divadlu Materinky v ich Pinocchiho príliš nedarí: na motív zla a dobra, ten najdôležitejší v každej rozprávke, sa tu v mene zábavy zabudlo.

Michal Lošonský, člen poroty Scénickej žatvy: „Menej by bolo viac. Množstvo nesúrodých prvkov, ktoré sú na scéne, by potrebovalo spoločnú koncepciu, ktorá ich tam priniesla.“ Škoda.

Kvet druhý

Neprofesionálne
divadlo
dospelých

Najpočetnejšie bola obsadená kategória neprofesionálnych divadiel dospelých. Diváci si v rámci tejto sekcie mohli pozrieť päť predstavení. Jedno v podsekcii Tradičné prúdy divadla a štyri v podsekcii Súčasné prúdy divadla.

DS Jána Vojtaššáka •
Zákamenné • Beta, kde si?

Prvým z nich bolo vystúpenie **DS Jána Vojtaššáka zo Zákamenného** (jediný zástupca tradičných prúdov divadla). Súbor priniesol inscenáciu hry Mila Urbana **Beta, kde si?** Ochotníci z oravskej obce s necelými šiestimi tisícmi obyvateľov sa dali dohromady v roku 2014 a dozreli v priebehu piatich rokov svojej existencie natoľko, že postúpili až na Scénickú žatvu. Po pozretí predstavenia je jasné, ako sa im to podarilo: súbor má veľmi talentovaných hercov a kvalitné vedenie. Svedčí o tom stavba inscenácie, použité inscenačné prvky (prázdna scéna na začiatku, znaková scénografia a dobré vedenie hercov v priestore aj pri stvárnení jednotlivých postáv).

Patrik Lančarič, člen poroty Scénickej žatvy: „V hre Beta, kde si? sa Milo Urban sústreďuje na klasický a pre Slovensko typický konflikt mesta a dediny. Režisérka Zuzana Demková sa rozhodla príbeh vyrozprávať prostriedkami realistického herectva v jednoduchých mizanscénach, čo je podľa môjho názoru dobré riešenie, evokujúce priam antické divadlo. Scénografiu inscenácie charakterizuje striedmosť a čistota.“

V závere inscenácie sa tvorcovia vyjadrujú aj k súčasnej horúcej téme – k úlohe cirkvi v dnešnom svete. Idú za rámec daný pôvodnou predlohou, ale práve v tom je najväčšia hodnota ich práce.

Teáter Komika • Levice •
Nebezpečná hra čiapčky
s vlkom

Autorka scenára a režisérka v jednom Renata Jurčová v multizánrovej inscenácii **Nebezpečná hra čiapčky s vlkom** divadla **Teáter Komika z Levíc** využíva prvky fyzického divadla, filmových dokrútok a livej hudby.

Michaela Zakuťanská, členka poroty Scénickej žatvy: „Inscenácia vzbudzuje množstvo otázok týkajúcich sa interpretácie samotného príbehu o Červenej čiapke a jeho úlohy v našich detských či dospelých životoch.“

Tvorcovia si známu rozprávku vybrali z jediného dôvodu – chceli ukázať úlohu muža v partnerskom vzťahu ako rolu predátora (vlka). Tento fakt do istej miery celú inscenáciu obmedzuje. Pracovali tiež s textom Uršule Kovalyk Červene topánky, ktorý prináša tému ženskej sexuálnej túžby. Zvolená konštrukcia sa však javí ako trochu samoučelná, výsledný tvar aj napriek tomu prináša veľmi efektne predstavenie plné mimoriadnych výkonov v pohybovej, ako aj v hudobnej zložke inscenácie.

DS Homo Fuge • Púchov •
Podzemné blues

Viac-menej monologická hra **Podzemné blues DS Homo Fuge z Púchova**, ktorá sa dotýka veľmi abstraktných tém: nerozlučnosti krásneho a škaredého, prekliatia tých, ktorí sa pýtajú na vyšší zmysel, a končí sa v biblickom zmierení oslavujúcim chudobných duchom. Toľko z anotácie slávnej a svojím spôsobom aj škandalózne hry.

Multizánrová inscenácia prepája prvky fyzického divadla, filmových dokrútok a livej hudby, pretože tak ako nie je ohraničené umenie, ani súbor Teáter Komika sa nechce nechať ohraničiť jedným žánrom.

Môže sa zdať, že nás inscenácia síce vtipne, ale prvoplánovo tlačí do empatie so zbraňmi či bezdomovcami, no nie je to tak. Divadlo DISK hovorí o úcte a pamätaní na našich vlastných ľuďoch, na našu rodinu, na našich blízkych.

Preklad zabezpečil Peter Lomnický, ktorý je podpísaný aj pod dramaturgiou a úpravou. Réžiu majú na starosti Lucia Panáčková a Michal Vidan, hrajú Michal Vidan a Lucia Panáčková.

Handke ústami mužskej postavy, ktorá je na scéne po väčšinu predstavenia, prakticky celý čas nadáva divákovi a obviňuje ich snád' zo všetkého nízkeho, čo panuje v človeku.

Miklós Forgács: „Pod zemou potrebujeme svetlo oveľa viac ako na povrchu zeme. Michal Vidan hneď na začiatku prinesie vlastné svetlo a upriami pozornosť na vlastnú tvár. Diváci ho obklopujú z troch strán a on hneď na každú stranu vtieravými grimasami a pichľavým pohľadom vtiera demonštruje, že skaza a hrôzostrašnosť sveta ho deštruuje nielen v mysli, ale aj fyzicky.“

Celkovému silnému dojmu by ešte viac prospela väčšia autenticita ženskej postavy, ktorá prichádza v závere inscenácie v podaní Lucie Panáčkovej.

Súbor: Divadlo DISK • Trnava •
Obolus

Ďalší vrchol Scénickej žatvy 2019. Trnavskí ochotníci z **DISKu** pod vedením Blaha Uhlára vytvorili výnimočne silnú inscenáciu **Obolus**, ktorá stojí na mimoriadnych hereckých schopnostiach každého herca a veľkej invencii Blaha Uhlára v úlohe režiséra.

O čom je Obolus? V programe k inscenácii sa hovorí: „Obolus môže byť maličký dar, ktorým chceme niekomu pomôcť.“ Okamžite sa ponúka otázka: komu a prečo chcú Trnavčania z DISKu na čele s Uhlárom pomáhať? Z diania na javisku je možné vyvodit' odpoveď – seba aj nám všetkým. Predstavenie sa začína samovraždou.

Je to predznamenanie: Ak chcete žiť tak, ako niektorí skutočne žijeme, tak konáte samovraždu počas svojho života bez toho, aby ste skutočne zomreli. Áno, to nie je protirečenie – žijete, ale ste mŕtvi!

Počas prevažne nonverbálneho, päťdesiatpäť minút trvajúceho strhujúceho predstavenia zaznie len niekoľko viet. Sú však nesmierne dôležité. A záverečné memento znie veľmi hlasno: Ľudia, prebudte sa a žite život! Nebudte len žijúcimi mŕtvoly! Dôležité upozornenie: nejde v žiadnom prípade o moralitu, ale o skvelú komédiu!

Art point teatro • Prievidza •
Jedna na druhú

Réžia Štefan Bielik, scénografia Hana Kurhajcová, hrajú Nela Jakubisová a Zuzana Kráľová.

Inscenácia **Jedna na druhú** súboru **Art point teatro z Prievidze** ako jediná vzbudila viac pochybností ako zodpovedaných otázok – o čom to celé je, čo to chce povedať, prečo sa to vôbec hrá a o čo vlastne ide?

Miklós Forgács: „Všetko je len zdaním, dialóg nie je naozajstný, akcia, na ktorej sa zúčastní divák, sa stane utajenou, nič sa neodhalí, ani zmysel, ani účel. Dve herečky ako abstraktné moderátorky, všeobecné hostesky, sa krčovitým a pozérskym snažia vytvoriť situáciu, ktorá je akoby konkrétna, akoby jasná. Pohybové ilustrácie neodkrytých vzťahov a situácií sú takisto afektované. K nejasnému obsahu bola nájdená nejasná forma. Módna prehliadka teatrálného výpredaja.“

Kvet tretí

Detské recitačné
kolektívy
a divadlá
poézie

V kategórii recitačné kolektívy a divadlá poézie detí vystúpili dva súbory.

Súbor: DDS Únikový východ • Veľký Krtíš • Umelec pod vankúšom

Deti z **DDS Únikový východ z Veľkého Krtíša** priniesli inscenáciu **Umelec pod vankúšom**, ktorá sa stala jedným z vrcholov tohtoročnej Scénickej žatvy. Mimoriadne kvalitná predloha z pera štrnásťročnej autorky Anny Semkovej (dnes už dospelé ženy) prináša zásadnú správu: Umenie funguje ako portál do iného sveta.

Patrik Lančarič: „Osem mladých herečiek, ktoré akoby jedna mater mala, no každá z nich má pri tom veľmi osobitý esprit a čaro, rozkrútiť kolotoč príbehu, na konci ktorého je katarzné oslobodenie.“

Autorka scenára, dramaturgička, scénografka a kostýmérka v jednej osobe Silvia Svákusová je podpísaná pod kongeniálnou scénografiou, hlavne však pod formovaním ľudských osobností s mimoriadnym kúzlom. Majú ho všetky účinkujúce dievčatá a prenášajú ho do kolektívneho vystúpenia. Vo všetkých ohľadoch očarujúca záležitosť.

DRK Úsmev • Babín • Zuzanka Hraškovie

Baladu **Zuzanka Hraškovie** P. O. Hviezdoslava javiskovo stvárnil súbor štrnástich dievčat z **DRK Úsmev z Babína**. Michal Lošonský: „Balada odznieva celá, nezmenená. Jej rytmika sa pretavuje do prednesu. Prednes určuje rytmus javiskovému dianiu. Na javisku sa odohrá balada. Kruh sa uzatvára. Zuzanka kráča v stopách balady na breh rieky, do tône jejšavy, kde sa utopí. Sivý zbor herečiek

je jej svetom na tejto púti. Svojimi telami a pohybom sa stávajú scénografiou Országhovej poézie.“

Scénický jazyk opretý o folklórne inšpirácie je adekvátny zvolenej predlohe a okrem iného ukazuje aj možnosti spojenia ľudovej kultúry a divadla.

Kvet štvrtý

Recitačné kolektívy a divadlá poézie dospelých

Inscenácia Nuda vypovedá o závažných neduhoch našej spoločnosti, najmä o fascinácii cudzím nešťastím a tragédiami.

DS Bebčina • Nová Dubnica • Nuda

Na motívy poviedok Sławomira Mrożeka

Hrá sa v preklade Jozefa Marušiaka, pod scenárom, dramaturgiou a réžiou je podpísaná Miriam Martináková.

Patrik Lančarič: „Príbehu dominuje priam nihilistická optika života (vynikajúco spracovaná napríklad v scéne pozorovaní samovraha), presne tak, ako to v správnej inscenácii absurdnej drámy má byť. Využitá je aj repetícia – opakovanie situácií (napríklad beh davu na mieste), čo poukazuje na istý stereotyp života, jeho bezobsažnosť a pocit beznádeje. Inscenácia bola čistá a presná aj vo svojej scénografickej zložke. Miriam Martináková nám so súborom Bebčina pravidelne prináša inscenácie s výraznou dynamikou a krátkou stopážou, ktoré sú charakteristické javiskovou čistotou, koncentrovaným, no uvoľneným herectvom. Nikdy sa pri nich nenudím, a to ani v prípade, ak priamo zobrazujú nudu.“

Predstavenie Nuda ukazuje, ako sa dá učiť v školách história uplynulých sedemdesiatich rokov. V krajinách bývalého sovietskeho bloku sa na tento účel dajú využiť stretnutia s autormi, ktorí boli potláčaní totalitnými režimami. Práve medzi takých patrili aj Sławomir Mrożek.

.....”
Kde inde sa rodia budúci milovníci divadla než v hľadisku, do ktorého zasadnú deti?

Divadelný súbor 1918 • Malacky • P. O. Hviezdoslav: Krivoprisažník

Balada Pavla Országha Hviezdoslava Krivoprisažník je v podstate veľmi jednoduchá, avšak zároveň mimoriadne aktuálna. Krivo prisahajúci muž v túžbe získať bohatstvo umrie, je pochovaný, ale zem falošného svedka odmieta prijať, a tak je kostliviec opakovane vyvrhovaný zo svojho hrobu, až ho nakoniec umiestnia do kostola. Mravné memento textu je zrejmé.

Michal Lošonský: „Prednesený text sa mi zdal nezrozumiteľný. Herci boli vyvrhnutí do cudzieho priestoru bez atmosféry. Nebožtíkovo neustále vstávanie z mŕtvych vyzeralo ako odkopávanie spod periny, čo pôsobilo viac komicky ako výtvarne, esteticky. No pripúšťam aj takú možnosť, že išlo o zámer a v takom prípade ostávam zmätený, čo to všetko vlastne malo znamenať.“

Kameňom úrazu sa v tomto prípade stal rozpor medzi obsahom a zvolenou formou.

Kvet piaty

Neprofesionálne divadlo mladých

Ahasver nenávidí Boha, ktorý ho prekliat, Sibyla miluje boha, ktorý jej zničil život. Jednému boh dáva zmysel, druhému ho berie. Ako veľmi sa to môže líšiť od osoby k osobe.

DS LANO • Bratislava • Pär Lagerkvist, Alex Madová a kolektív: Sibyla

Vstupujem do sály a pri prvom kroku som oslovený jedným z účinkujúcich, odhadom sedemnásťročným chlapcom, ktorý mi hovorí: „Každé miesto je posvätné.“ Hľadím mu do očí, ale uhne pohľadom. To u mňa vzbudí pochybnosť. Rozhliadnem sa. Ďalší členovia súboru sú rozostavení v uličke okolo sedadiel a obdobným spôsobom oslovujú ostatných divákov. Veľmi sugestívny zážitok navodzuje pôsobivú atmosféru. Počujem ďalšiu vetu: „Niet takej rieky, ktorá by nebola božstvom.“ Hlavou mi prebleskne – takí mladí, a také hlboké slová! Hovorím si: nie si v ateistickom Česku, toto je omnoho religióznejšie Slovensko! Ale tá pochybnosť, ktorú vo mne vyvolal uhýbajúci pohľad, pretrváva.

Hlavnú dejovú os tvoria dva prelínajúce sa monológy, Ahasverov a Sibyla. Ahasver je Bohom odsúdený k večnému životu, so Sybilou v úlohe delfskej Pýtie zase jej boh spodí dieťa.

Hlavnými výrazovými prostriedkami sú pohyb a hovorené slovo, ktoré sú použité vo vnútri jednotlivých situácií. Najväčšou otázkou je už spomenutá vierohodnosť. Je otázna predovšetkým v závere hry, keď prebiehajú nie úplne zvládnuté a mierne patetické dialógy. Avšak sila Lagerkvistovho nadčasového textu zostáva zachovaná. A nemožno obísť vynikajúci herecký výkon Anny Lehotskej v postave mladej Sibylly.

DS DRIM • Nitra • Agota Kristof a Marica Šišková: Za veľkým zošitom

Divadelný súbor DRIM je herecký kolektív mladých ľudí, ktorí sa rozhodli javiskovým spôsobom sprostredkovať svoj osobný zážitok z čítania preslávenej prózy Agoty Kristof Veľký zošit. Ak by išlo o pokus o regulárnu dramatizáciu románu či lepšie povedané o jeho divadelnú adaptáciu, bolo by potrebné hodnotiť predstavenie z úplne iného pohľadu. Marica Šišková, podpísaná pod dramatizáciou, vytvorila kolektívnu postavu, takže v takmer zborovom podaní vidíme obraz krutej vojnovnej atmosféry a uprostred nej dav nadávajúci dvom malým chlapcom tými najhrubšími výrazmi. Áno, ide

o dobre zvolený spôsob zobrazenia vplyvu, ktorý z oboch detí nakoniec vytvorí neľudské bytosti. Problém je v tom, že len čo si v rámci kolektívnej postavy účinkujúci jeden druhému odovzdávajú individuálne roly chlapcov, nepripravený a neinformovaný divák, ktorý nepozná literárnu predlohu, sa prestáva orientovať. A základná podmienka dobrého divadla, zrozumiteľný dialóg medzi hľadiskom a javiskom, sa tak vytráca.

Teatro in vitro • Žilina • Šumienky

Podľa textu Vladimíra Moresa

One man show Dávida Smolka v réžii autora textu Vladimíra Moresa priniesla tretí vrchol tohtoročnej Scénickej žatvy.

Michaela Zakuťanská: „Herec, o ktorom som si prečítala, že sa volá Dávid, aj keď on tvrdil, že je Patrik, vytvoril z minimálnych prostriedkov maximálny komický efekt. Patrik sa divákom zdôveruje so svojim trápením, jeho vnútorný hlas počujeme naozaj a nahlas, neskrýva ho do vnútra, ale predostiera nám ho, odkrýva svoje vnímanie sveta, to, čo ho trápi, pomenúva, a triedi to, čo ho obklopuje. Strohý Dávidov prejav, uviaznutý v strnulej práci s hlasom aj telom, vytvára jednoliatu plochu nesebavedomo sebavedomého, emočne ohraničeného Patrika. Práve cez kontrast vecného a strohého prejavu a vnútornej drámy Patrikovho života vzniká humor. Dávid pracuje s tempom, informácie nám dávkuje postupne, túto hru cmúľame ako cukrík. Slovom Konfucia: „Bývam vo veľmi malom domčeku, ale moje okná hľadia do veľkého sveta.“

MoDRé TRaKy • Vráble • Zhavranení

Na motívy ľudovej rozprávky o zhavranených bratoch

Rozprávka Traja zhavranelí bratia zo zbierky Pavla Dobšinského Slovenské rozprávky sa stala základom pre kolektívnu dramatizáciu textu. Do východiskového textu bola premietnutá aj iná verzia rovnakej témy – rozprávka Sedem havranov. Výsledkom je príbeh o dobre a zle, o sile súrodeneckých vzťahov a o slovách, ktoré nemôžeme nikdy vziať späť.

Michaela Zakuťanská: „Rozprávka je bio, eko, organická. Kvalitné bio semienka boli zaliate vodou, pravidelne hnojené hrou, súbor burinu poctivo preplieval, až sa im pod vedením skúseného záhradníka Štefana Foltána urodilo veľa chutných plodov. Mladí divadelníci zahrali svojim rastlinám pre dosiahnutie krajších a väčších plodov na gitare a akordeóne. No keď záhradku mamke podupali, tak im vynadala, až im košieľky zhavranených bratov na paliciach vyrástli a sedem neposedných škodcov bolo zo záhrady vyhostených. Hojnými prípitkami premosťili medzi detskou hrou a samotným príbehom.“ Keď v samotnom závere zaznie spontánny výkrik kľatby „Bodaj by si...“, prichádza dramatická pauza. A divák sa stáva adresátom jasného posolstva – skôr než dopovieš kľatbu, rozmysli si, čo všetko sa môže stať v dôsledku tvojich slov.

Rozprávka je bio, eko, organická. Kvalitné bio semienka boli zaliate vodou, pravidelne hnojené hrou, súbor burinu poctivo preplieval, až sa im pod vedením skúseného záhradníka Štefana Foltána urodilo veľa chutných plodov.

Proč mi někdy neuvaříš špagety...? Mluv! Jo, děvchenko – život, to není škola. Život, to je něco docela jiného. Kyl bedou čeben gál a ven zel vši miny. Sedlou li be zamotal a lekl bim. Kilí bimové. Čem žu barý a krzo žu hubžu... V Grónsku mrzne. Ach, to jsem ráda, že to mám za sebou... Tralala... tralala

Relikty hmyzu • Praha • [[WAR-IN-PROGRESS]]

Dva hostujúce súbory prišli na festival z Českej republiky. Pražský súbor **Relikty hmyzu** priniesol inscenáciu **[[WAR-IN-PROGRESS]]**. Burcujúce politické divadlo o vojne na východe Ukrajiny zasiahlo divákov strhujúcim apélom vyzývajúcim na pomoc. Otázka, ako môžeme pomôcť Ukrajine v konflikte živnom putinovským Ruskom, je zodpovedaná slovami účinkujúcich: aspoň o nás hovorte. Medzi nami a Ruskom je už len Ukrajina a Vladimírovi Putinovi nikto do hlavy nevidí. Nikto nevie, na čo vojnu medzi separatistickou Doneckou ľudovou republikou a Ukrajinou potrebuje. Dvom herečkám, Stephanii Van Vleet a Natálii Nováckovej, sa v réžii Šimona Stiburka celkom iste darí prebudiť svedomie v publiku, kdekoľvek sa táto inscenácia hrá. A to úplne stačí – že každý z nás začne premýšľať, ako a čím môže pomôcť k dosiahnutiu mieru.

Stinné stránky • Most • Hra na Zuzanku

Podľa hry Miloša Macoureka

Súbor **Stinné stránky z Mosta** stvárnil hru Miloša Macoureka **Hra na Zuzanku**. Dramaturgia Pavel Skála a kolektív, réžia Pavel Skála. Macourekov text plný humoru o šťastí, živote, snoch, ale aj o smrti, text plný žonglérskeho narábania so slovami, je východiskovým materiálom na komunikáciu s (najmä) mladým publikom. Kúzlo nonsensu, prekvapivých slovných spojení a k tomu gejzír energie prúdacej z javiska, to všetko nadchlo divákov.

Stuha
poézie,

ktorou je
kytica
zviazaná

Sedem kvetov obopínala stuha umeleckého prednesu v podaní víťazov Hviezdoslavovho Kubína. V podaní **Veroniky Mészárosovej, Alfréda Tótha, Martina Lörinca, Nikolety Palkovičovej, Radky Hadovej a Denisy Oláhovej** odznali verše Vaska Popu, Michala Talla, Svetlany Vasilenko, Pavla Országha Hviezdoslava, Sylvie Plathovej a Lawrencea Ferlinghettiho.

Organizátorom sa až na jednu výnimku podarilo výborne skĺbiť prednes básne s nasledujúcim divadelným predstavením, vďaka čomu boli oba zážitky silnejšie. Publikum mohlo oceniť tradičnejší prístup k umeleckému prednesu aj úplne súčasné podanie veršov i prózy. Vo všetkých prípadoch bolo obdivuhodné zvládnutie rečového prejavu spojené s mimoriadne osobitým a originálnym spôsobom oslovenia poslucháčov – divákov.

Slovo na záver

Ako člen poroty Scénickej žatvy 2019 a zároveň ako hosť z Českej republiky môžem len obdivovať bohatú ponuku poézie v programe tohto ročníka. Nielen individuálne vystúpenia recitátorov, ale aj recitačné kolektívy detí a dospelých dostávajú na Slovensku oveľa väčší priestor na prezentáciu svojej práce ako u nás. Jiráskův Hronov, obdobná prehliadka v Českej republike, niečo také ani zďaleka neponúka. Je potrebné teda vysloviť obdiv a snažiť sa nasledovať tento príklad.

Kvet šiesty

Detská
dramatická
tvorivosť

Kvet siedmy

Hostia

V profesionálnom divadle po mojej hre niekedy ani pes neštekne

Na Scénickej žatve vystúpil divadelný súbor DISK z Trnavy s hrou Obolus. „V hre o bezdomovcoch paradoxne najprv žiadni bezdomovci neboli,“ hovorí umelecký vedúci súboru Blaho Uhlár.

.....”

Keby som od hercov chcel, aby hrali to, čo chcem ja, cítil by som sa ako niekto, kto na nich pácha násilie.

Divadelný súbor Kopánka (DISK) vznikol v roku 1955 a patrí k najstarším ochotníckym súborom na Slovensku. Činnosť DISK-u sa začala inscenovaním divadelných hier slovenských a svetových autorov.

Divadlo DISK získalo na festivale Scénická žatva štyrikrát cenu Tvorivý čin roka. Tento rok pricestoval súbor do Martina s predstavením Obolus. Je v ňom len málo slov a ani tie nehrajú rozhodujúcu úlohu vo svete vnútorných predstáv, strachov, obsesí a úzkostí. Ľudia do seba narážajú, hľadajú navzájom útechu alebo dotyk, niekedy sú k sebe pozorní, inokedy bezcitní. Vidíme veľa chudoby, ale i vznešenosti, vidíme trochu nenávisti, ale omnoho viac lásky. Obolus je grécke slovo, v starovekých Aténach sa ním označovala drobná strieborná minca. Neskôr išlo o označenie maličkého daru, ktorým chceme niekomu pomôcť.

Vaše nové predstavenie Obolus je na prvý pohľad o živote bezdomovcov. Na druhý pohľad – mohla by to byť aj hra o úcte k človeku, empatii a rešpekte voči ostatným, špeciálne k tým, ktorí sú iní ako my ostatní?

Môže byť. To divadlo najprv vôbec nemalo byť o bezdomovcoch, potom však prišla výtvarníčka a vymyslela, že by to vlastne mohli byť bezdomovci. U mňa je to tak – keď robím divadlo, na začiatku nikdy neviem, o čom to celé bude.

Takže pôvodne boli tie postavy bežní ľudia?

Áno. Potom prišla výtvarníčka a zmenila to. Ja som už iba povedal, dobre, oblečte ich a naličte.

Na začiatku ste vôbec nemali ani základnú ideu, myšlienku, od ktorej ste sa potom odrazili?

Kedysi sme to tak robili a na začiatku sme si vždy povedali, o čo nám vlastne ide. Potom sme s tým prestali a rozhodli sme sa, že už nechceme mať vopred určené absolútne nič. Najlepšie je, keď tam len tak niečo „tresnú“ a potom to už ide. Keby som im hovoril, čo od nich chcem, už by boli niečím obmedzení. Takto z nich vychádzajú veci, ktoré v nich v tom momente naozaj sú.

Nenosíte v hlave nápady – o tomto by som chcel spraviť divadlo, toto by som chcel povedať?

Už veru nenosím. Ani si na to netrúfam. Cítil by som sa ako niekto, kto na hercoch pácha násilie, keby som od nich chcel, aby hrali to, čo chcem ja. Preto sa tomu vyhýbam.

Ani herci od vás už nič neočakávajú?

Presne tak. Veľa ľudí tomu nerozumie, dokonca niektorí si myslia, že klamem. Ale neklamem. Je to tak. Samozrejme, nepoužijeme úplne všetko, čo na scéne spontánne vznikne, ale vyberáme si.

Máte skúsenosti aj s amatérskymi hercami, aj s profesionálmi. Aký je medzi nimi rozdiel?

Kedysi v tom rozdiel bol, ochotnícke divadlo bolo autentickéjšie. V štátnych divadlách bolo ešte za komunizmu dosť časté, že do nich herci chodili ako do zamestnania. Jednoducho sa im nechcelo skúšať, možno okrem toho, kto mal hlavnú rolu. Nebol tam čistý vzťah k tvorbe. Alebo aby som bol presnejší, nebol taký u všetkých a vždy. V amatérskom divadle to bolo iné. Všetci chceli hrať, pretože to robili z vlastnej vôle. Ale teraz sú už profici iní, nepociťujem rozdiely, tak ako kedysi. Napríklad tam už nie je profesionálny odstup, aspoň pri ľuďoch, s ktorými pracujem.

Máte za sebou aj spolupráce s tradičnými divadlami. Ako ich hodnotíte?

Áno, spolupracoval som napríklad s Mestským divadlom v Žiline. V týchto tradičných divadlách sa veľmi často vyskytuje jav, ktorý ľudia nesprávne označujú za hysterický záchvat. Týždeň pred premiérou sa odrazu kolektív normálnych ľudí zmení na bandu hysterických idiotov. A takto ja neviem pracovať. Nechcem tým povedať, že to tak bolo v Žiline. Hovorím, že tieto hysterické záchvaty sú typické pre tradičné divadlo. S mojimi ľuďmi tento problém nemám.

Súbor skúšal hru Obolus desať mesiacov. Na fotke je herečka Monika Babicová.

Režisér Blaho Uhlár sa rozhodol, že tento raz to na javisku skúsia takmer bez slov. Niekedy gesto vypovie viac ako tisíc slov. Braňo Mosný.

Súbor DISK sa celoslovenskej prehliadky Scénická žatva účastní skoro každý rok. Lačný pohľad na fotografii patrí Danielovi Dubanovi.

.....”
U mňa je to tak – keď robím divadlo, na začiatku nikdy neviem, o čom to celé bude.

V minulosti ste boli veľký kritik štátu a štátnych divadiel. Stále ich vnímate tak negatívne?

Stále si myslím to isté. Nie je správne, že štát zakladá a financuje svoje divadlá. Ak by boli všetky podporované cez Fond na podporu umenia, tak by sa nemohlo stať, že bude odvolaná riaditeľka divadla. Ministerstvo si takto môže odvolať, koho len chce. A to nebolo ani za fašizmu, to zaviedli komunisti. Za fašizmu to bolo tak, že jestvovali nezávislé družstvá, ktoré si sami volili svojich ľudí. Až komunisti si povedali, že teraz o všetkom budeme rozhodovať my. A hoci to pred 30 rokmi chceli zmeniť, tak vidíte, ako to dopadlo. Ľuďom to takto vyhovuje. Stále si myslím, že je to protiústavné. Ale môžem tak akurát vykrikovať, to je jediné, čo s tým môžem urobiť. Už by som mal na to asi radšej prestať myslieť.

Nie je správne, že sa štát v rôznych oblastiach kultúry snaží o to, aby tu existoval nejaký subjekt, ktorý reprezentuje to najlepšie, čo v danej oblasti na Slovensku existuje? Inak by sme nemali nielen Slovenské národné divadlo, ale ani Slovenskú národnú galériu, Slovenskú filharmóniu, ani ďalšie inštitúcie.

Neporovnával by som iné oblasti so situáciou v divadle. Už to, že sa štát tvári, že nejaké konkrétne divadlo je akože najlepšie na Slovensku, je podľa mňa nekorektné. Ja si myslím, že by to tak nemalo fungovať.

Chodíte do štátnych divadiel na predstavenia?

Veruže už veľmi málo.

Nezaujímá vás, čo a ako hrajú?

Ja sa tam hanbím chodiť. Niektorí ma tam poznajú, hľadajú na mňa, a tak sa hanbím.

Kedy si pozriete ich repertoár, je to to, čo by ste od nich očakávali?

Nech si hrajú, čo oni chcú.

Ak by ste mohli zmeniť jednu vec v oblasti slovenského divadla, čo by to bolo?

Zrušil by som štátne divadlá. Vo Francúzsku majú iba jedno jediné. A to je Comédie-Française, ktorú založil ešte Ľudovít XIV. To je dedičstvo feudalizmu.

Zrušenie štátnych divadiel by pomohlo celkovému rozvoju divadla na Slovensku. Viete, keď sa už raz založí divadlo, tak nech je akékoľvek zlé, už sa nedá zrušiť. Bude sa robiť všetko pre to, aby sa tam napchali nejakí ľudia. Prirodzene by to malo byť tak, že keď sa divadlo vyhrá, tak sa rozpadne. A toto sa nedeje.

Tieto veľké divadla hrajú často klasikov ako Shakespeare alebo Molière. Vaše hry sú akoby ich protipólom. Má to stále význam, hrať 500 rokov staré hry?

Divadlo má tisíc tvárí, takže je to v poriadku. Môže to byť dokonca aj strhujúce. Určite. Síce kedysi sa mi to veľmi nepáčilo a stále tomu až tak nerozumiem, načo hrať toho Shakespeara, ale pripúšťam, že to môže byť zaujímavé.

Rozprávame sa spolu na festivale Scénická žatva. Chodíte rád na takéto festivaly?

Ale áno. Je to fascinujúce, že takýto festival existuje a že už má toľko rokov. Dokonca je starší ako Jiráskův Hronov a neviem, či to nie je najstarší festival tohto typu na svete. Pre mňa je to veľká vec, prebieha tu konfrontácia, hodnotenie, jednoducho niekto si to predstavenie všimne. V profesionálnom divadle niekedy spravím hru a ani pes po nej neštekne. Čo sa mi ale nepáči, je zrušenie ceny Tvorivý čin roka.

Snažíte sa reflektovať vo svojich hrách to, čo sa aktuálne deje v spoločnosti, alebo sa tomu skôr vyhýbate?

Vyhýbal som sa tomu, ale niekedy sa mi to tam dostane. Nejaké to politikum. Ale musí to prísť samo. A keď to tam už je, tak si poviem, že je to v poriadku, veď žijeme v tejto dobe. Ale nerád to formulujem jednoznačne, že teraz je to presne o tejto téme.

Sledujete politiku?

Trochu áno. Je to katastrofa. Je neskutočné, koľko hnusu sa na nás vyvalilo za posledný rok.

Snažíte sa to nejako zmeniť? Chodíte voliť?

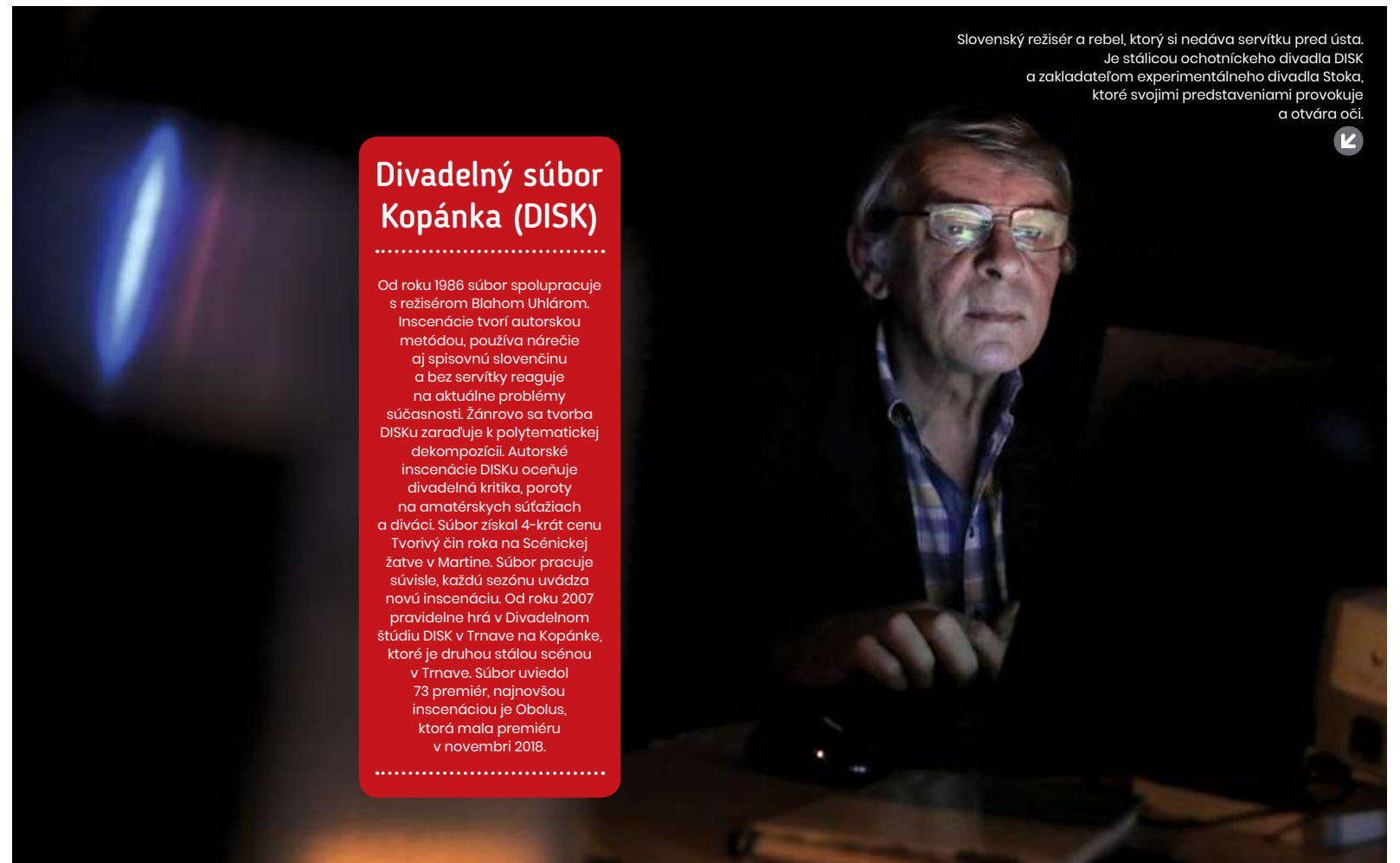
Áno, chodím voliť ako taký debil. No ale teraz sa toho normálne bojím. Kedysi sme si mysleli, že je to už lepšie ako za Mečiara, ale to sme len nevedeli celú pravdu. Možno sa máme ekonomicky lepšie, ale inak sa to vlastne nezmenilo. Profesor Kováč kedysi hovoril o tom, že spoločnosť má prirodzenú tendenciu meniť sa k lepšiemu. Toto však u nás zrušili komunisti a stále nás to prenasleduje.

Venujete sa teraz aj niečomu inému ako divadlu?

Nie.

Stále vás baví robiť divadlo?

Vyzerá to tak, že áno. Zatiaľ ma to neprešlo, ale uvidíme, ako to bude pokračovať. Už to trochu vnímam ako svoju povinnosť, nemôžem sa prestať venovať ľuďom, s ktorými pracujem. •

Slovenský režisér a rebel, ktorý si nedáva servítku pred ústa. Je stálicou ochotníckeho divadla DISK a zakladateľom experimentálneho divadla Stoka, ktoré svojimi predstaveniami provokuje a otvára oči.

Divadelný súbor Kopánka (DISK)

Od roku 1986 súbor spolupracuje s režisérom Blahom Uhlárom. Inscenácie tvorí autorskou metódou, používa nárečie aj spisovnú slovenčinu a bez servítky reaguje na aktuálne problémy súčasnosti. Žánrovo sa tvorba DISKu zaraďuje k polytematickej dekompozícií. Autorské inscenácie DISKu oceňuje divadelná kritika, poroty na amatérskych súťažiach a diváci. Súbor získal 4-krát cenu Tvorivý čin roka na Scénickej žatve v Martine. Súbor pracuje súvisle, každú sezónu uvádza novú inscenáciu. Od roku 2007 pravidelne hrá v Divadelnom štúdiu DISK v Trnave na Kopánke, ktoré je druhou stálou scénou v Trnave. Súbor uviedol 73 premiér, najnovšou inscenáciou je Obolus, ktorá mala premiéru v novembri 2018.

„Udalosti, na ktoré Hviezdoslav reagoval, posúval vždy do širších, svetodejinných až biblických rozmerov, a vždy v nich hľadal hĺbku a odpovede na otázky: kto je človek, čo to znamená byť ním, ako kráča cestou k svojej človečenskosti?“

Krvavé sonety boli prvýkrát publikované v roku 1919 a sú stále aktuálne. Kráľovná Alžbeta II. získala špeciálne vydanie knihy v angličtine od Veľvyslanectva SR v Londýne a ocenila silné humánne posolstvo protivojnového diela jedného z najslávnejších slovenských básnikov.

Hviezdoslavovské zastavenia na Scénickej žatve

Riaditeľ tohtoročnej Scénickej žatvy Matej Moško sa rozhodol, že jej súčasťou bude aj Pavol Országh Hviezdoslav, keďže má 170. výročie narodenia. A tak sa programom prevažne divadelného festivalu vinula jemná linka interpretácie jeho tvorby.

JAROSLAVA ČAJKOVÁ • FOTO | Jakub Jančo, Slovákia

Začala sa slávnostným otvorením, keď popri šiestich otváracích prejavoch zazneli aj dve Hviezdoslavove básne v prednese dlhoročných účastníkov Hviezdoslavových Kubínov. Na otvorenom javisku na hlavnom martinskom námestí so všetkými jeho ruchmi aj excentrickým vystúpením bezdomovca v hľadisku zazneli verše poézie, ktorej jazyk už je síce vzdialený od súčasnosti, no jej témy stále rezonujú. V dobrej interpretácii nielen myšlienky, ale aj zvuk má silu a schopnosť osloviť ľudí až do takej miery, že ním bol nadšený aj náhodný Brit, ktorý na základe tohto zážitku chce doma rozprávať o dokonalej artikulácii a vystupovaní Slovákov na verejnosti.

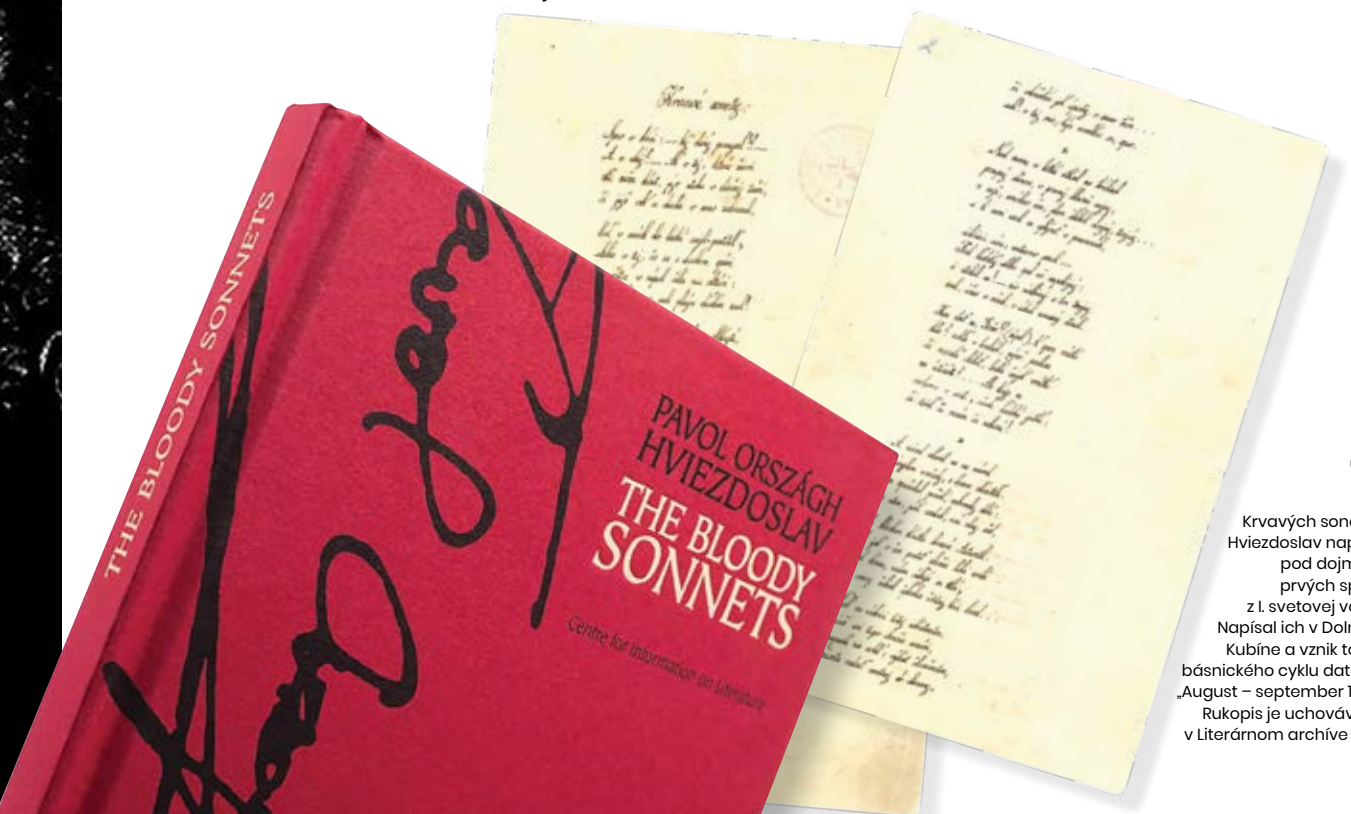
Kráľovná má Hviezdoslavove Krvavé sonety

Richard Veselý, recitátor, niekdajší víťaz Akademického Prešova a lekár, desaťročie žijúci v Anglicku, teraz kvôli brexitu čerstvo presídlený do Holandska, udržiava kontakty so slovenskou kultúrou a Hviezdoslavovým Kubínom. Preň si tento rok našťudoval známu báseň o kráse slovenského jazyka a vzťahu k rodnej reči Mňa kedys' zvädzal svet, ktorá zaznela aj ako prvé vystúpenie na Scénickej žatve. Úprimné osobné vyznanie sústredené na obsah, miestami rezignujúce na pôvodný rytmus, ale využívajúce osobitú vsuvku obrazu útočiacich okolitých jazykov na slovenčinu,

Text

Krvavých sonetov Hviezdoslav napísal pod dojmom prvých správ z I. svetovej vojny. Napísal ich v Dolnom Kubíne a vznik tohto básnického cyklu dotal „August – september 1914“. Rukopis je uchovávaný v Literárnom archíve SNK.

čo znelo aj ako vtipná zvuková hra, pôsobilo sugestívne, hlboko a autenticky.

Nebolo to však prvé recitátorovo stretnutie s Hviezdoslavom. „Po mojej prvej návšteve Kubína ešte ako člena súboru v 70. rokoch som si vytýčil výzvu, že si v nasledujúcom roku pripravím Hviezdoslava. Naučil som sa Krvavé sonety a pri ďalšej príležitosti K vám, urodzeným veľkomožným, čo sa mi zdala v 70. rokoch minulého storočia aktuálna, možno až odvážna téma, ale boli to len také pokusy, nedotiahol som ich do dôsledného tvaru. Keď som teraz po štyridsiatich rokoch dostal ponuku recitovať ako porotca, chcel som mladým recitátorom nielen ukázať, že som kedysi vedel recitovať, ale si aj postaviť najvyšší cieľ, čím pre mňa Hviezdoslav je, a urobiť ho tak, aby bol pre mladých zrozumiteľný. Rozhodol som sa pre text, ktorý tak trochu korešponduje aj s mojím životným osudom emigranta.“

Vďaka Richardovi Veselému znel Hviezdoslav tento rok aj v Anglicku. „Nedávno z iniciatívy slovenského veľvyslanca vo Veľkej Británii Ľubomíra Reháka vyšiel preklad Hviezdoslavových Krvavých sonetov pri príležitosti ukončenia prvej svetovej vojny. Preložil ich írsky prekladateľ John Minahane a uvedenie prekladu sa dialo aj v prítomnosti veľvyslancov a predstaviteľov kultúrnych zastupiteľstiev. Recenzovala ho aj pani Slobodníková v Times Literary Supplement.

John Minahane vyzdvihol, že Hviezdoslav bol jeden z mála, kto už na začiatku vojny vehementne upozornil na jej obludnosť a antihumánnosť, krutosť a nezmyselnosť, teda v čase, keď iní sa za vojnu angažovali a vyzývali do boja. Bolo to naozaj výnimočné, že Hviezdoslav takto zdvihol svoj hlas proti vojne.“ Podľa Richarda Veselého je preklad zaujímavý preto, že Hviezdoslavov jazyk je taký špecifický, že je aj správne povedať – nepreložiteľný. „Všetky jeho kontexty, slová sú ojedinelé. Napokon Shakespeare v angličtine tiež zaviedol svojím spôsobom nový umelecký jazyk a slovník. Práve porovnanie týchto dvoch autorov bolo východiskom prekladateľa, ktorý povedal, že musel zmeniť štruktúru Hviezdoslavovho sonetu, napríklad zrušiť rýmy. V angličtine by totiž nenašiel toľko rýmov, ako si náš sonet vyžaduje, takže ho vymenil za shakespearovskú štruktúru sonetu. Pre bežného čitateľa to možno nie je ani pozorovateľná zmena, ale z literárneho hľadiska je to iste pozoruhodný jav. Na londýnskej prezentácii som z prekladu aj verejne čítal. Chýbala mi však hviezdoslavovská poetika, rytmus aj to rýmovanie. Je to tak trochu akoby z inej kuchyne, ale v Anglicku si dielo veľmi vážili, je to ich prvý preklad Hviezdoslava, dokonca anglická kráľovná dostala od pána veľvyslanca prvý číslovaný výtlačok.“

„Dnes si na Hviezdoslavovi najviac vážim jeho nadčasovosť, videnie vecí v širokom kontexte. Udalosti, na ktoré reagoval, posúval vždy do širších, svetodejinných až biblických rozmerov,“ vyznáva sa recitátorka Soňa Pariláková, ktorá otvárala Scénickú žatvu.

Recitátor Richard Veselý je lekár, ktorý už desaťročie prežíva v Anglicku. Hoci sa teraz presťahoval do Holandska, stále udržiava kontakty so slovenskou kultúrou a s Hviezdoslavovým Kubínom.

Vzťah s ikonou sa buduje postupne

Soňa Pariláková, druhá recitátorka slávnostného otvorenia Scénickej žatvy, si tiež hľadala pre svoj repertoár text, ktorý ju oslovuje osobne. Našla ho v básni Hviezdnaté nebo, s ktorým súťažne vystúpila na 57. Hviezdoslavovom Kubíne v roku 2011. Na Scénickej žatve sme opäť vnímali verše objavujúce a objímajúce klenbu, ktorá nám len jemne dáva tušiť rozľahlosť vesmírneho a duchovného priestoru. Vďaka Hviezdoslavovi a jeho interpretke sme tak mohli cítiť nielen jeho éterickú hmotu, n-rozmernosť a svetlo ako zázrak Boží, ale aj obrovskú túžbu vzniknúť sa, nieť sa týmto priestorom a naplno ho duševne prežívať. „Spomínam si, že som počula recitovať Hviezdoslava, tuším práve túto báseň, a uvedomila som si obrovskú hodnotu textu, ktorý som zrazu pocítila ako výzvu a zároveň ma silne oslovilo jeho poslanstvo.“ K sile a sláve prednesu Hviezdoslava sa však dostala až v zrelom veku. „Z môjho prvého prednesu Hviezdoslava som dostala na základnej škole v ôsmom ročníku štvorku, lebo som kvôli výtvarnému krúžku zvládla len jednu strofu z Krvavých sonetov. Ťažko sa učili naspamäť, trvalo to dlho, lebo človek textu ani nerozumel, za večer som viac nezvládla. Ale nemala som na básnika ťažké srdce, nepripisovala som mu vinu za tento nezdar, stal sa pre mňa skôr ikonou. Až na vysokej škole sa mi k nemu začala otvárať cesta aj vďaka Hviezdoslavovým Kubínom a návštevami miest, kde pôsobil, poznávaním reálií jeho života. Bolo to postupné budovanie vzťahu. Dnes si na ňom osobne najviac vážim jeho nadčasovosť, videnie vecí v širokom kontexte. Udalosti, na ktoré reagoval, posúval vždy do širších, svetodejinných až biblických rozmerov, a vždy v nich hľadal hĺbku a odpovede na otázky: kto je človek, čo to znamená byť ním, ako kráča cestou k svojej ľudskosti. Tak ako v práci s jazykom skúmal jeho hranice i hĺbky, podobne pracoval aj s myšlienkou.“

Ekologická téma aj dedinský humor

Otvorením a povinnou úctou sa však hviezdoslavovská náplň Scénickej žatvy nekončila. Hoci nášho klasika si recitátori nevyberajú masovo, nie je ani obchádzaný autor, a preto sa aj celkom prirodzene každý rok objavuje v súťažných vystúpeniach až na celoštátnom kole. Tento rok si najvyššie ocenenia odniesli Nikoleta Palkovičová z Malaciek a divadelný súbor 1918 z Malaciek, ktorí vystúpili aj v hlavnom programe Scénickej žatvy. Nový svet je báseň, ktorú možno vnímať rovnako z hľadiska historicko-spoločenského, ako aj prírodno-ekologického. Je o temnote, vnútorných silách, ktoré signalizujú nové procesy a prekonávanie

Členkou Divadelného súboru 1918 je aj Nikoleta Palkovičová. Rada pracuje na individuálnych prednesoch a na interpretácii náročnejších umeleckých textov. Súbor vedie divadelný režisér a pedagóg Peter Weinciller.

starého. Báseň smerovala k formovaniu a výzve slovanského nástupu, ale presahuje aj do prírodnej – geologickej a ekologickej – sféry Zeme, čo je téma dnes mimoriadne aktuálna. Recitátorka v nej ponechala obidve línie, zvládla ich technicky a významovo i rytmicky zreteľne a čisto, hoci z básne by sa dala vydolovať aktuálnejšia výpoveď.

Málo známu, ba až neznámu a jazykovo vzhľadom na archaizmy náročnú báseň Krivoprisažník si zasa vybral kolektív 1918 pod vedením Petra Weincillera. Kratšia epická báseň pramení možno z advokátskej praxe básnika, ktorý riešil nejeden právny prípad, keď sa ľudia nevedeli dohodnúť neraz na banálnych veciach. Túžba po pôde, snaha o jej získanie podvodom, psychický nátlak, ktorému slabší jedinec nevie čeliť, a na druhej strane trest prichádzajúci z vyšších sfér, keď zem nechce prijať krivoprisažné nebožtíkovo telo a pravidelne ho vyvrhuje na povrch, vytvárajú predpoklady nielen pre nahodenie epicko-dramatickej línie, ale aj pre výchovný cieľ i humorno-kritický nadhľad. Jazykovo však ide o dosť ťažko zrozumiteľnú, skratkovitú báseň. Napriek tomu sa dramaturgia a réžia oprela o slovo, ktoré však na divadelné spracovanie nestačilo. Dedinský humor síce odľahčil jazyk, no zároveň znejasnil epickú líniu básne aj predstavenia a zabránil urobiť z nich v súčasných aktuálnych spoločensko-politických okolnostiach údernejšiu výpoveď. V každom prípade to bol zaujímavý pokus priblížiť Hviezdoslava nielen v ťaživých dramatických tónoch, ako bývame zvyknutí.

Hviezdoslav vo všetkých literárnych podobách

Zaujímavou súčasťou programu bolo zaradenie počúvania rozhlasovej realistickej hry P. O. Hviezdoslava Otčím v dramaturgii Petra Pavlaca, dramaturgie Michaely Zakuťanskej a réžii Jána Šimka. Po prvý raz hru naštudovalo Rádio Devín a odvysielalo ju vo februári tohto roka, na Scénickej žatve však o ňu účastníci veľký záujem neprejavili, hoci ide o pozoruhodné dramatické dielo 19. storočia s happyendom. Živé rozhlasové spracovanie, v ktorom autorova neveršovaná reč znela z úst Štefana Bučka, Idy Rapaičovej, Dana Heribana, ale aj ostatných hercov celkom samozrejme a prirodzene, neprekrylo síce patinu času, ale napriek tomu hru pravdivo sprístupnilo. Hutná hmotnosť a plastickosť postáv v hereckých interpretáciách vhodne zodpovedali slovenskému romantizujúcemu realizmu, no nepôsobili staro, lež sviežo, miestami prekvapujúco moderne. Snaha o násilný sobáš, sila a peripetie lásky, ale aj životný osud, ktorý mení charakter ľudí, či schopnosť udržať si svoj cieľ a postoj – to všetko spájalo hru so súčasnosťou, len v jedinečnom jazyku a zvláštnej atmosfére. Mladý 20-ročný Országh ako veľký dramatický talent, ktorý vedel pracovať nielen so zápletkou, ale aj s emóciami a psychológiou postáv, mohol prekvapiť viacero dnešných mladých divadelníkov, no nestalo sa.

Hviezdoslavov jazyk je taký špecifický, že je aj správne povedať – nepreložiteľný. Napokon Shakespeare v angličtine tiež zaviedol svojim spôsobom nový umelecký jazyk a slovník.

V každom prípade vďaka interpretom, ale aj organizátorom sme mali možnosť spoznať Hviezdoslava na Scénickej žatve 2019 vo všetkých jeho literárnych podobách – ako lyrika, epika, dramatika, ale aj filozofa, básnika osobnej výpovede, krátkeho i rozsiahleho

obsahu. Vďaka nemu sme čítali nielen v našej minulosti, ale uvedomovali si aj témy, ktoré život človeka či osud človečenstva sprevádzajú stále. Ktovie, ako by sa s našou súčasnosťou vyrovnával dnes nielen ako autor, ale aj ako právnik. •

Na Scénickej žatve 2019 sme mohli spoznať Hviezdoslava vo všetkých jeho literárnych podobách – ako lyrika, epika, dramatika, ale aj filozofa, básnika osobnej výpovede, krátkeho i rozsiahleho obsahu.

Divadelný súbor 1918 z Malaciek vyhral s Hviezdoslavovým Krivoprisažníkom prvé miesto a zlaté pásmo v kategórii recitačné kolektívy a divadlá poézie mládeže a dospelých v celoštátnej postupovej súťaži Hviezdoslavov Kubín 2019.

Ďalší dôvod mať rád Most

Na festival Scénická žatva prišiel mostecký súbor Stinné stránky s predstavením Hra na Zuzanku. O hre sme sa rozprávali s Pavlom Skálom, ktorý vehementne odmieta nálepku „režisér“ a radšej o sebe hovorí ako o pedagógovi.

PAVOL VIECHA | MOJMÍR PROCHÁZKA • FOTO | Jakub Jančo

Scénická
žatva
2019

Stinné stránky

Stinné stránky boli založené v roku 2013. Majú deväť členov a fungujú v rámci LDO – Základnej umeleckej školy F. L. Gassmanna. Súbor bol nominovaný na dve celoštátnej prehliadky, a to OTEVŘENO Kolín – národnú prehliadku pohybového divadla a Dětská scéna – národnú prehliadku dětského divadla. Hral tiež na festivale Jiráskův Hronov. Na Scénické žatve vystúpil súbor s hrou Hra na Zuzanku, ktorú napísal Miloš Macourek v roku 1967 pre Divadlo na zábradlí. Išlo o prvé absurdné divadlo uvedené v Československu.

Vaše inscenácie
sa mi zdajú
údernejšie
ako naše.

Prednosťou Hry na Zuzanku je strhujúce tempo a bezchybný kolektívny výkon. Hra má už päťdesiat rokov, ale nestratila nič na aktuálnosti ani atraktivite.

Na Scénickej žatve ste boli od začiatku. Páčilo sa vám niečo z tohtoročného programu?

Samozrejme. Osobne považujem slovenské amatérske divadlo za kvalitnejšie ako to české.

Čo presne sa vám na Scénickej žatve páčilo najviac?

Na festivale som už druhýkrát a musím povedať, že tu vládne skvelá „rodinná“ atmosféra. Všetci sú veľmi príjemní, je dobre zorganizovaný a v neposlednom rade musím oceniť večerné diskusie v stane.

Prečo považujete slovenské amatérske divadlo za kvalitnejšie? Paradoxne my považujeme Česko za divadelnú veľmoc...

Ten pocit je dlhodobejší, už keď sme u vás boli so súborom KÁŤAJEBÁRAJEKÁLA, tak som vnímal, že sa nebojíte do tém vložiť viac. Vaše inscenácie sa mi zdajú údernejšie ako naše.

Prečo odmietate oslovenie „režisér“?

Som predovšetkým pedagóg, alebo ešte lepšie povedané, som sprievodca. So študentmi sme si rovní. Ja sa učím od nich a oni odo mňa. Jediná vec, čo nás odlišuje, sú skúsenosti. Samozrejme, keď inscenáciu dokončujeme, tak mám finálne slovo, ale pri samotnej tvorbe mi ide o proces, o skúmanie témy a o hľadanie cesty. Inscenácia je pre mňa krásnym bonusom. Na ceste k nej mnohokrát zabľúdime a riešime témy, ktoré s ňou nie vždy súvisia.

Prečo ste sa rozhodli spracovať text, ktorý má už 50 rokov?

Chcel som túto hru robiť už desať rokov. Raz som to aj skúsil, ale príliš to nevyšlo. Keď sme so súborom rozhodovali o ďalšom projekte, herci demokraticky odhlasovali výber práve Macourekovho textu Hra na Zuzanku. Hra vznikla v roku 1967 a našou najväčšou úlohou bolo nájsť formu, akou text interpretovať. Úprava hry pozostávala zo škrtania a z pôvodnej 2,5 hodiny zostala len hodina.

Čím vás Hra na Zuzanku oslovila?

Predovšetkým témou a jazykom. Macourek majstrovsky poukazuje na možnú nezmyselnosť života, v ktorom sa nechávame len viesť, ale nežijeme ho. Macourek túto hru napísal v 60. rokoch a dnes je stále aktuálna. Aj dnes sa učíme v škole preto, aby sme sa učili, a nie aby sme vedeli a rozumeli, aj dnes sa náš život točí v rýchlom kolobehu udalostí a my sa nevieme zastaviť. Nedokážeme žiť.

Ako ste sa dopracovali k tejto forme?

Hra je o živote a tak rýchlo, ako plynie život, plynie aj inscenácia. Zo začiatku sme bojovali so spätnou väzbou publika, ktoré kritizovalo príliš rýchle tempo v úvode. No neskôr sa divák na tempo dokáže napojiť. Prv než sme hru začali skúšať, sme sa pol roka o nej len rozprávali, analyzovali, hľadali cestu k textu. Moja pedagogická činnosť vychádza hlavne zo žiakov, a preto sa snažím to, čo mi povedia, zosumarizovať a vložiť do réžie.

Inscenácia si vystačí s civilnými kostýmami a minimalistickou scénou. Divákov zaujme skôr prekvapujúcimi slovnými spojeniami a obrovskou energiou prúdiacou z javiska.

Súbor Stinné stránky vedie Pavel Skála, ktorého práca bola ocenená na festivale Jiráskův Hronov prestížnou Cenou Pavla Dostála.

Hra je o živote a tak rýchlo, ako plynie život, plynie aj inscenácia.

Vety v tomto predstavení odporujú zákonom logiky a tradičným významom slov. Ako sa učí taký text?

Počas procesu sme si rozoberali jednotlivé situácie, aký majú význam, každá jednotlivá etapa života je jasná a čitateľná. Nezmyselnosť slov neznamená nezmyselnosť konania. Navyše keď si hru prečítate viackrát, zistíte, že nejde len o jazyk absurdnej drámy, ale v texte nájdete množstvo odkazov a metafor.

Aké boli prvé reakcie hercov na text?

To je ťažká otázka. Hru na Zuzanku som časti súboru predstavil už rok predtým, keď pracovali v rámci iného súboru, v ktorom sme si skúšali rôzne štýly a žánre. A keď sme sa v Stinných stránkach rozprávali o ďalšej tvorbe, práve títo študenti ju chceli skúsiť. Hlasovali sme a Zuzanka prešla o jeden hlas. Ja som bol proti.

Ako funguje váš divadelný súbor? Aké je jeho zázemie?

Základná umelecká škola v Moste, na ktorej učím, má viacero divadelných súborov a ten, ktorý ste mali možnosť vidieť, je zložený z hercov, ktorí sa zaujímajú o divadlo intenzívnejšie. V tomto súbore sa musí pracovať omnoho viac. Začínali sme s tieňovým divadlom, spravili sme tri inscenácie a potom prišla Zuzanka. Po prvýkrát hráme v zahraničí, Žatva je zatiaľ naša najväčšia meta. Máme šťastie, že sme túto inscenáciu hrali už skoro 30-krát, cítiť to najmä na hereckom prejave.

Herci v súbore majú od 16 do 20 rokov a takmer všetci plánujú študovať „niečo, čo súvisí s divadlom“.

Tieňové divadlo je už nadobro za vami? Čím vás oslovilo?

Nezatváram si žiadne dvere. Možno áno, možno nie. Vtedy bolo tieňové divadlo vo všetkých televíziách. Chceli sme vyskúšať a rozvinúť na veľkom plátne naozajstný príbeh. Hrali sme Cínového vojačika a neskôr aj Malú morskú vílu. Bola to pre nás výzva. Skúšali sme si niečo nové.

S čím ste sa pasovali v Hre na Zuzanku najviac?

Asi s presnosťou v temporytme a s jazykom. Koniec koncov, s tým sa pasujeme doteraz. Je to ťažká a náročná hra. Máme za sebou už 33 repríz a stále sa len učíme.

Čo máte ešte v pláne?

Budeme opäť robiť v tejto kompánii Čapkovu R.U.R. Mali sme už zopár stretnutí a rozprávali sme sa o nástrahách textu.

Prečo práve Čapek? A aké nástrahy máte na mysli?

Ide predovšetkým o jeho nadčasovosť a jazyk. Nástrahy sú pre nás ukryté predovšetkým v jednotlivých situáciách a v možnostiach predvedenia na javisku. A nesmie sa pri tom vytrátiť Čapkov jazyk. Tešíme sa na to.

A ešte akého českého spisovateľa by sme mali poznať?

Ja mám rád básnika Petra Kráľa. Aj Koryčan sa mi zdá zaujímavý ako kráľ undergroundu. •

Zmes kvalitnej interpretácie aj nabubrenej účelovosti

Na tohtoročnej Žatve sa objavila plejáda titulov, ktoré poľahky zalomcovali s predsudkami, že ochotnícke divadelníctvo je len samé „cip-cip-cipovička“ a urbánkovské „juch“.

JAKUB MOLNÁR | divadelný kritik • FOTO | Jakub Jančo, Michal Lašut

Aj napriek postupnému a potupnému prehliadaniu ekonomických potrieb sa najstaršiemu európskemu festivalu ochotníckeho divadla Scénická žatva darí odolávať nešvárom dotačných tabuliek. 97. ročník možno neprekázal výraznejší pokrok v oblasti kompozície mizanscén,

režijného uchopenia či dynamiky obrazov. Hlavným objektom môjho záujmu sa však stal text (či prípadne jeho absencia) a jeho dramaturgická interpretácia. Tá by v mnohých prípadoch popri profesionálnych kolegoch nielenže obstála, ale niekedy by ich kvality aj prevýšila.

Inscenácia:
Podzemné blues
Súbor:
Homo Fuge • Púchov

Oživenie inteligentného outsidera

Homo Fuge si vybrali text jedného z najdrzejších autorov svojej doby a Michal Vidan vo svojom hereckom prejave ani na chvíľu nezaváhal.

Peter Handke by ma prekvapil na nejednej slovenskej profesionálnej scéne. Púchovský súbor Homo Fuge sa však v inscenácii Podzemné blues odhodlal oživiť inteligentného outsidera, ktorý v nekonečných verbálnych atakoch a neznesiteľných aliteráciách komentuje všetky prejavy falše, nevkusy a nedokonalosti. Fragmentarizovaný svet upletený z filozofických a literárnych odkazov na západnú kultúru ponúka priestor pre intelektuálne potešenie, zároveň si však žiada aj pevnú dramaturgickú ruku. Tvorcovia nemali ambíciu divákov účelovo provokovať prostredníctvom Divokého muža, ktorý je ovládaný fundovaným hnevom. Nepokúsili sa ani o postdramatický tvar, s ktorým by sa tento autor mohol stotožniť. Zvolili skôr (miestami možno príliš) citlivý dramaturgický a režijný výklad s minimom scénických znakov. Vďaka tomu mohli do zdeštruovanej mysle Divokého muža pridať aj náznak elegancie, vyrovnania či sebaironie. Dokázali si vytvoriť adekvátny odstup od ťaživej podstaty predlohy (pričom obsiahli celú šírku Handkeho mudrovania) a v drobných rekvizitách ukryť dvojzmyselnosti.

Inscenácia:
Nuda
Súbor:
Bebčina • Nová Dubnica

Nihilistická optika života

S rovnako náročným autorom pracoval aj divadelný súbor Bebcina z Novej Dubnice v inscenácii Nuda. Základným východiskom textu (či skôr scénošledu) boli poviedky poľského predstaviteľa absurdnej drámy Sławomira Mrożeka. Súbor pracoval viac s kompozičnými aspektmi a logikou absurdného divadla než s jeho špecifickým dramatickým jazykom. Sústredil sa na zdanlivo nesúvislú výstavbu zápletky a nezmyselnosť obrazov. Takýto prístup umožnil aj nepoučenému divákovi orientovať sa v nihilistickej optike života, v ktorej dokáže partia mladých ľudí bezstarostne sledovať rozhodovanie samovraha, či skočí z balkóna alebo nie. Pocity úzkosti a beznádeje (typické atribúty absurdného divadla) boli obohatené o radostnú energiu a vitálnu túžbu mladých hercov, ktorí Mrożekov starecký nihilizmus dokázali hravo pretaviť do osobnej výpovede.

Inscenácia:

Hra na Zuzanku

Súbor:

Stinné stránky • Most**Hra plná jazykolamov**

Aj Stinné stránky ZUŠ F. L. Gassmanna z českého Mosta oprášili takmer neuvádzanú absurdnú hru pre deti Miloša Macoureka Hra na Zuzanku. Inscenácia obsahuje množstvo jazykolamov, precízne striedanie temporytmu, hereckej hlasitosti a dikcie i vycibrenú dramaturgiu, ktorá by pokojne mohla konkurovať nejednému profíkovi. Úvodná ambiciózná dynamika síce nemala kam gradovať a postupne mierne klesala, no zanietenosť mladých hercov, ich jasný a pritom prešpekulovaný zámer sa stali hitom tohtoročnej Žatvy. Príbeh života Zuzanky, od narodenia po smrť, bol v ich podaní zreteľný, dojemný, ionescovsky bláznivý a zároveň sa nevyhol takmer žiadnej zo súčasných páľčivých tém – úpadok školstva, hyperrýchla doba, problém tradičnej rodiny, prázdnota komunikácie, ekológia...

Inscenácia:

Zhavrnení

Súbor:

MoDRé TRaKy • Vráble**Dômyselná práca so skratkou a metaforou**

Jedným z vrcholov tohtoročnej Žatvy boli MoDRé TRaKy s rozprávkou Zhavrnení. Detský súbor dokázal vkusne a výtvarne nežne prerozprávať základnú dejovú líniu príbehu, ktorú si prispôbil pre vlastné potreby a vekové predispozície. Tvorcovia dômyselne pracovali so skratkou a minimalistickou metaforickosťou, ktorú docielili prírodnými motívami – cesto, voda, drevený stôl, niekoľko zavesených bielych košiel (symbol havranov) na dlhých paliciach. Jedným z najkrajších obrazov bolo odbíjanie kostolného zvona v podobe kývajúcej sa gitary. Samotný príbeh si tvorcovia funkčne skrátili a spestrili detskými hrami a šibalstvami. Krásnemu princovi pri stretnutí s Bohdankou mladí divadelníci prenechali len zopár vtipných štekov, heroický, a pritom komický príchod na limuzíne a vábenie svojej nastávajúcej na najrozličnejšie lákadlá. Bohdanku to však neodradilo od šlachetného zámeru – čakať na odkliatie svojich bratov.

Slovo má svoju váhu, možno ním niekoho nasmerovať, zastrašiť, aj mu ublížiť. Súbor MoDRé TRaKy vytvoril vlastný variant príbehu o zhavrnených bratoch.

Inscenácia:

Jedna na druhú

Súbor:

Art point teatro • Prievidza**Publikum oslovili, ale...**

Sesterstvo dvoch, ktoré sa chce odstrihnúť od sveta plného konvencií. Lenže všetko trvá len dovtedy, kým to trvá...

Ambiciózne pôsobila aj inscenácia Jedna na druhú súboru Art point teatro z Prievidze. Tvorcovia však neustriehli jednotlivé režijné prístupy, ktoré sa v inscenácii miesili, chaoticky načrtávali a niekedy dokonca negovali ako výpredaj nápadov. Princíp interakcie s divákom, ktorý pôsobil viac účelovo než úprimne, paradoxne začal vytvárať odstup medzi javiskom a hľadiskom. Publikum bolo oslovené, ale predsa nevnímané. Informácie o banálnych útrapách či morálnych úpadkoch tvorcovia prezentovali v krčovito formulovaných mizanscénach a didaktických tézach. Inscenátori majú evidentne blízko k divadlu, ktoré nie je založené na slove, a pritom im unikajú základné zručnosti, ktoré sú potrebné pri tvorbe situácií, vzťahov a dramatickej i dramaturgickej logiky.

Netradičné divadlo na periférii

Počas 97. ročníka chcela časť ochotníkov porote a divákovi ukázať, že je schopná prikloniť sa k netradičnému divadlu, ktoré vlastne nie je ani tak netradičné ako skôr na Slovensku stále periférne. Niektorí svoje pátranie ukončili pri cool či in-er-face dráme, iní naďalej experimentujú s performativitou a symbolikou scénických znakov. Často sa však stretávam s úsilím, ktoré nazerá na slovenské a svetové problémy vážnou prizmou, plnou ponurosti a beznádeje. Myslím si, že aj mladý či detský súbor by sa mal zoznámiť s realitou dnešnej planéty, a je veľmi sľubné, že mnohí sú ochotní venovať sa tým najťažším otázkam. Zároveň by sa nemalo zabúdať na rozvíjanie schopnosti vytvárať si triezvo a s nadhľadom vlastný svetonázor a pohľad na fakty. Práve pri detskom súbore to platí viacnásobne. Pozitívnych príkladov však bol na tohtoročnej Žatve dostatok. •

Bez Babičky na Ukrajine

Český súbór Relikty hmyzu prišiel na festival Scénická žatva s inscenáciou [[WAR-IN-PROGRESS]].

O predstavení nám porozprávali herečky Stephanie van Vleet a Natália Nováková, scénografka Mari Bouřilová a režisér inscenácie Šimon Stiburek.

PAVOL VIECHA • FOTO | Michal Lašut

Inszenácia [[WAR-IN-PROGRESS]] je úplne prvou čisto autorskou hrou súbora. Vznikla z potreby vyjadriť sa k aktuálnym témam a problémom, ktoré trápia členov súbora.

Scénická
žatva
2019

Relikty hmyzu

Relikty hmyzu tvoria voľnú divadelnú platformu, ktorej členov spája chuť hľadať nové cesty pre svoju scénickú tvorbu. Pražský súbór vznikol v roku 2011 transformáciou z gymnaziálneho súbora HMYZ. Personálne je prepojený s ďalšími amatérskymi súbormi, medzi ktoré patrí predovšetkým Flajšplyš. Vdova po kapitánovi dunajské paroplavební spoločnosti a študentský súbór ŠOK. Od roku 2011 prešlo súborom už takmer tridsať členov. Pod jeho hlavičkou vzniklo niekoľko inscenácií, ktoré sa inšpirujú tradičnými literárnymi a dramatickými dielami, používajú však aktuálny generačný jazyk tvorcov. Medzi posledné inscenácie súbora patria: F. Racek / život a dielo / (2016), Medea krváca (2017) a [[WAR-IN-PROGRESS]] (2018).

Do akej miery ste amatéri a nakoľko ste profesionálni tvorcovia? Máte divadelné vzdelanie?

Stephanie: Ja som absolventka bakalárskeho programu na Katedre alternatívneho a bábkového divadla na DAMU v Prahe.

Natália: Študujem nové médiá v ateliéri Vladimíra Mertu v Plzni.

Mari: Opäť KALD DAMU, odbor scénografia.

Šimon: Ja som amatér. Úplný. Ani ako súbor sa nepovažujeme za profesionálov. Udržiavame spojenie s amatérskym divadlom, hoci v nejakom smere ho asi prerastáme.

Aký je príbeh vášho divadelného zoskupenia?

Šimon: Súbor vznikol v Prahe v roku 2010, ale nikto z nás, ktorí sme tento rok prišli do Martina, nie je zakladajúcim členom. Pôvodne sme gymnaziálny súbor. Zopár ľudí z „dramatáku“ založilo vlastné zoskupenie a vznikli z toho Relikty hmyzu. Máme za sebou viacero inscenácií a s jednou z nich sme boli na Žatve pred dvoma rokmi. V minulosti sme pravidelne hrávali v Prahe v priestore Venuše vo Švehlovke, v súčasnosti sme sa usadili v Kafé Liberál.

Váša inscenácia je výnimočná svojou neukončenosťou. Stále ju meníte, prerábate, a to nie v detailoch, ale zásadne – verzia, ktorú ste hrali pred rokom, obsahovala úplne iné obrazy ako tá, ktorú sme mali možnosť vidieť na festivale.

Stephanie: To je pravda, vtedy sme boli dokonca tri herečky, jedna z nás to však vzdala. Pre mnohých ľudí je príliš frustrujúce pracovať tak dlho na jednom divadelnom diele. Mňa to však nesmierne baví a naplňa. Nemám rada pocit, keď nie som spokojná s výsledným tvarom a nijako ho nemôžem zmeniť.

Natália: Hlavne do toho môžeme hovoriť všetci rovnako. Nie je to len o vízii a slove režiséra.

Šimon: Pôvodne boli v projekte dvaja režiséri a cieľom bolo, aby každý obraz napísal alebo spolu s hercami vytvoril iný autor. Táto forma nás však neuspokojila a mnoho scén z prvej verzie prežilo.

Aké sú vaše plány na ďalšiu spoluprácu?

Šimon: Príde k nám nový herec. Konečne chalan, z iného divadelného zoskupenia, tak uvidíme, ako sa osvedčí.

„.....“
Naša poetika je dlhodobá postavená na hľadaní nejednoznačných, pokojne aj kontroverzných spoločenských tém.

.....“
Zdalo sa mi nutné ponoriť sa do témy vojny na Ukrajine a vyrovnať sa s ňou prostredníctvom divadla.

Hra sa nesnaží dokumentovať samotnú vojnu na Ukrajine, ale skôr reflektovať, aký postoj k nej zaujímame my. Nedozieme sa, čo sa na Ukrajine naozaj deje, ale zistíme, čo si o vojne myslia ľudia.

Jednou z hlavných tém inscenácie sú médiá, manipulácie, rozdielne interpretácie reality a fake news.

Natália: Chceli by sme do samostatného tvaru vložiť to najlepšie, čo pri tomto projekte vzniklo. Ako sme spomínali, obrazy sa škrtali, menili a našou ambíciou je spojiť do jedného celku „best of the best“. Týmto formátom projekt uzavrieme.

Stephanie: So Šimonom sme premýšľali nad témou augusta 1968. Osobne ma to nesmierne fascinuje a láka na divadelné spracovanie.

Zaujímajú vás politické zmeny? Napäté obdobia?

Šimon: Možno ostatní až tak nie, ale ja mám k politickému divadlu veľmi blízko. Avšak všetci máme chuť upozorňovať na veci, o ktorých sa málo hovorí. Naša poetika je dlhodobá postavená na hľadaní nejednoznačných, pokojne aj kontroverzných spoločenských tém. S rôznorodosťou názorov a perspektív pracujeme ako s inscenačným princípom.

Máte pocit, že môžete prostredníctvom divadla niečo zmeniť?

Šimon: Priamo možno nezmeníme nič, ale myslím si, že mnohých môžeme inšpirovať ku konaniu, ktorého by sme ani my sami neboli schopní. Vnímame divadlo ako náš príspevok k širšiemu spoločenskému hnutiu, k formovaniu „kultúry“ v širšom zmysle slova – kultúry ako spôsobu, ako sa všetci spoločne pozeráme na svet.

Ste do konfliktu na Ukrajine aj osobne zaangażovaní?

Šimon: Nie, keď sme s týmto projektom začínali, Ukrajinu sme poznali len z médií. Teraz je to, samozrejme, inak, pracujeme na tejto téme skutočne dlho, navštívili sme región, zoznámili sme sa s množstvom ľudí, našli si tam kamarátov. Teraz je to už svojím spôsobom osobné.

Kde sa vzal ten nápad? Prečo vás zaujal práve tento konflikt?

Šimon: Keď sa začala vojna, dva alebo tri mesiace sa tomu venovali všetky médiá

a ľudia boli vystrašení – vojna v Európe, kúsok za hranicami. Kládli si otázku, čo z toho bude, kde sa Putin zastaví. A potom prišli utečenci a na Ukrajinu všetci zabudli. Keď som sa asi po pol roku dozvedel, že vojna stále trvá a každý deň tam umierajú ľudia, ostal som v šoku. Uvedomil som si, že ani netuším, čo sa tam deje, prečo sa to celé začalo, aké záujmy poháňajú túto vojnu a čo si o nej mám myslieť. Zdalo sa mi nutné ponoriť sa do tejto témy a vyrovnať sa s ňou prostredníctvom divadla.

Kde všade ste hrali [[WAR-IN-PROGRESS]]?

Šimon: Tento projekt sme z pochopiteľných dôvodov hrali trikrát na Ukrajine, na Scénickej žatve to bola naša druhá skúsenosť so zahraničným publikom.

Natália: Na Ukrajine sme hrali v Charkove a v dvoch maličkých obciach, kam na predstavenie prišlo osem domorodcov. Hrali sme s miestnymi hercami. Trošku sme mali problém dorozumieť sa pri diskusii, ale všetci boli radi, že sme prišli. Páčilo sa im, že prezentujeme svoj pohľad na konflikt, a nie ten, čo podávajú médiá.

Šimon: Vlni sme hru skúšali na Ukrajine ako scénické čítanie s miestnymi hercami v ukrajinčine. Tento rok (po štvrtý raz – pozn. red.) tam budeme hrať skoro tú istú verziu ako na Slovensku, ale tentoraz s titulkami. Premýšľame aj o tom, že by sme pre medzinárodné publikum pripravili predstavenie v angličtine a skúsili s ním vyraziť na zahraničné festivaly.

Stephanie: Pôjdeme na Ukrajinu znovu! A tentoraz so sebou berieme aj Mari!

Mari: Áno!

A prečo ste nerobili napríklad Babičku Boženy Němcovej?

Natália: Pretože sa tam nebojuje.

Šimon: My by sme ju využili, keby sa nám hodila k téme. Keby som našiel paralelu medzi vojnou na Ukrajine a Babičkou, tak by som ich pomiešal. •

Bože, odpusť,
DS ČI-PR-CHA, Kremnica

Krátke zamyslenie o neobyčajnom festivale

**Belopotockého Mikuláš výraznou mierou prispieva k tomu,
že si naše amatérske divadlo dlhodobo udržiava skvelú úroveň.
A tú mu môžu závidieť široko-d'aleko.**

JOZEF KRASULA | prezident Slovenského strediska AITA/IATA a člen odbornej poroty BM • FOTO | Jakub Jančo, neznámy autor

**Belopotockého
Mikuláš
2019**

„
Slovenské
amatérske
(ochotnícke,
neprofesionálne)
divadlo žije.
A žije pomerne
čulým životom.“

Dracula reloaded
je čierna komédia
košíckeho súboru
Divadlo Milénium,
ktorú napísal
Kryštof Hanzlík.
Pasuje sa hneď
s tromi fenoménmi:
s obľúbenou upírskou
tematikou, so svetom
filmového priemyslu
a s energetickými
„vysávačmi“.

Začnem festivalom, ktorý sa konal pred
vyše dvomi mesiacmi – pred Scénickou
žatvou 2019 v Martine. Počas slávnostného
ukončenia dostal slovo predseda poroty
Patrik Lančarič, ktorý povedal niekoľko
zásadných a inšpiratívnych viet. Slovenskému
amatérskemu divadlu sa venujem viac ako
40 rokov, dobre sa mi počúvali slová o tom,
ako naše divadlo žije, ako sa mu darí a ani
zďaleka necítiť krízu či nedajbože koniec.

Práve naopak, veľmi ocenil rozhodnutie
vyhlasovateľov a organizátorov celoštátnej
súťažnej prehliadky neprofesionálneho
divadla dospelých – 45. ročníka
Belopotockého Mikuláša (ale prvé rozdelenie
sa udialo už aj na predošlom ročníku),
ktorí dali priestor nielen najúspešnejším
divadlám, ktoré reprezentujú tú takpovediac
progresívnu, modernú tvár amatérskoho
divadla, ale aj tým, pre ktorých nie je
prioritným cieľom hľadať nové inscenačné
postupy, neopozierané režijné koncepcie
a ich ukotvenie v súčasných prúdoch
divadla plného neradosných správ o nás
a našom živote. Citlivo vyzorovali, že svoje
nepopierateľné hodnoty a aj umelecké kvality
môžu mať aj inscenácie tradičných textov
a ich klasické spracovanie, ktoré sa často
opiera o výnimočné herecké výkony.

A práve symbióza súčasných
a tradičných prúdov divadla je to, čo
dlhodobo tvorilo a verím tomu, že aj stále
tvorí – a to nám závidí celý divadelný svet –
stále živé a veľmi silné divadelné hnutie
reprezentujúce stovky súborov vo všetkých
žánroch a kategóriách, ktoré sa prezentujú
nielen na tých najvyšších stupňoch systému
postupových prehliadok (Scénická žatva,
Belopotockého Mikuláš, Hviezdoslavov

Kubín, FEDIM Tisovec), ale aj na dedinských
slávnostiach, výročiach, sviatkoch,
tematických prehliadkach (Paláriková
Raková, Divadelný Trebišov, Festival
Aničky Jurkovičovej, Gorazdov Močenok)
a na festivaloch, ako sú Vianoce v divadle
na Myjave (pozdravujem ťa do neba, Frankie)
či Divadelné dni pod Slovenskou bránou,
Divadelná chalúpka, Divadelná jar Jána
Roháča a mnoho ďalších.

Je pre nás šťastím, že sa nám podaril
vcelku plynulý prechod od totalitného
systému k demokracii takmer „bez straty
kytičky“. Aj keď úplne bezbolestný prechod
to nebol. Veľké spoločenské zmeny priniesli
zmeny v štátoprávnom usporiadaní a aj
vo verejnoprávnom členení. To všetko sa
prejavilo v zrušení kategorizácie či zmenách
v dovtedajšom systéme postupových
prehliadok. Ale aj po tridsiatich rokoch
od tejto veľkej zmeny slovenské amatérske
(ochotnícke, neprofesionálne) divadlo žije.
A žije pomerne čulým životom.

Ohlas v kategórii „tradičných“ divadelných prúdov

Tým, že mám možnosť poznať stav
a podmienky, v akých existuje amatérske
divadlo vo svete, som neraz prekvapený, že
napríklad v takej vyspelej a kultúrnej krajine,
ako je Holandsko, ešte donedávna nemali ani
jednu samostatnú špecializovanú celoštátnu
prehliadku amatérskoho divadla. Že odborný
časopis pre oblasť amatérskoho divadla ani
zďaleka nie je v Európe samozrejmosť. Naše
súbory sa stali pravidelnými účastníkmi
posledných šiestich ročníkov svetového
festivalu amatérskoho divadla v Monaku,
čo sa podarilo možno len štyrom či piatim
krajinám z celého sveta.

Ale vráťme sa k Belopotockého Mikulášu.
Aj v predošlom a aj v tomto roku sa práve
v kategórii „tradičných“ divadelných prúdov
objavila aspoň jedna inscenácia, ktorá
zaznamenala veľký ohlas publika aj ocenenia
odbornej poroty – v roku 2018 to bol súbor
Hugo z Pruského a ich Návšteva starej dámy,
ktorú už medzičasom úspešne uviedli aj
na Jiráskovom Hronove či Kremnických
gagoch, a v tomto roku to bol súbor Znievske
rado(st)ajné divadlo z Kláštora pod Znievom
s výnimočnou inscenáciou Antigona v New
Yorku (hlavná cena v kategórii tradičné prúdy
divadla).

Ale nielen tieto dve inscenácie sa svojimi
kvalitami vyrovnali tomu najlepšiemu,
čo sme videli v kategórii súčasné prúdy
divadla. Návrh na postup na Scénickú žatvu
si odniesol aj súbor DS J. Vojtašáka zo
Zákamenného s inscenáciou Beta, kde si?
Skúsená režisérka Zuzana Demková, ktorá
vďaka práci s detským súborom precestovala
viacero zahraničných festivalov, spojila
viaceré moderné režijné postupy s tradičným
ochotníckym herectvom.

Návrat skúsenejších divadelníkov na prehliadku

V kategórii súčasných prúdov divadla opäť zaujal a hlavnú cenu spojenú s nomináciou na Žatvu si odniesol Disk z Trnavy s inscenáciou Obolus. Súbor prekvapil príklonom k vizuálnejšiemu spracovaniu súčasných tém, ktoré však aj naďalej zostávajú v centre jeho pozornosti. Do programu SŽ v Martine sa napokon dostali aj inscenácie DS Homo Fuge z Púchova, Teátra Komika z Levíc a Art Point Teatra z Prievidze.

Myslím, že zámer zapojiť väčší počet divadelníkov a súborov do diania na vrcholnej úrovni prináša viacero pozitívnych prvkov. Z môjho pohľadu je to najmä „vzdelávací efekt“. Týmto pojmom som si pre seba označil návrat mnohých skúsenejších divadelníkov na prehliadku v Mikuláši aj na Žatvu a tým pádom aj ich zapojenie do hodnotiacich seminárov, ale aj kuloárnych hádok a diskusií, čím sa prirodzeným spôsobom zapájajú a vstupujú do konfrontácie, porovnávajú svoju prácu s ostatnými a tak sa učia, ako sa zlepšiť, rozvíjať, skvalitňovať. A možno si aj prestali hovoriť, že miesto na prehliadkach a festivaloch má vyárendované stále tá istá

skupina desiatich-dvanástich súborov (ktoré ale aj objektívne dosahujú permanentne najlepšie výsledky) a pre nás tam nie je miesto.

V konečnom dôsledku sa Belopotockého Mikuláš či Scénická žatva nestane len akousi vyššou úrovňou festivalu divadla mladých (aj keď Jano Rampák z Disku vždy pokazí štatistiku...). Je preto radosť sledovať, ako sa na jednom javisku striedajú starší a skúsenejší herci zo Zákamenného, Trebišova či Považskej Bystrice s vekovo či služobne mladšími z Košíc, Medzilobrova, Prievidze či Bratislavy.

Začnime najznámejšími menami

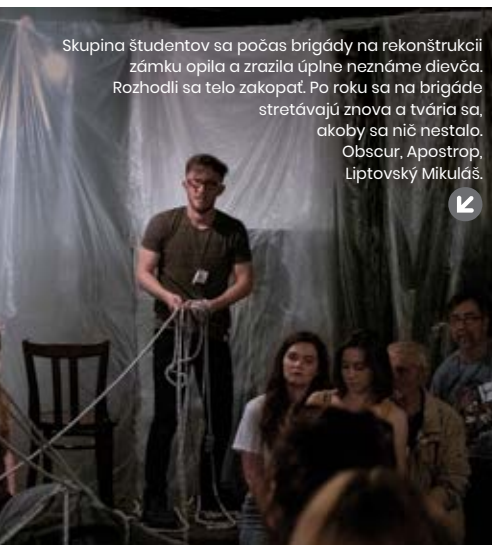
O prepojení slovenského amatérskoho a profesionálneho divadla snád' ani netreba hovoriť. V čase, keď sa blíži 100. výročie existencie profesionálneho divadla a 100. výročie Scénickej žatvy, by sme asi nosili drevo do lesa, keby sme opäť raz hovorili o prepojení, ktoré obohacuje obidve strany. Sú tu desiatky profesionálnych režisérův či hercov, ktorí spolupracovali či spolupracujú s amatérmi a tým ich pomáhajú vzdelávať, skvalitňovať a učiť sa robiť kvalitné súčasné divadlo, a je tu rovnaký a možno aj vyšší počet tých profesionálov, ktorí vzišli z prostredia amatérskoho divadla a práve

„
Naše súbory sa stali pravidelnými účastníkmi posledných šiestich ročníkov svetového festivalu amatérskoho divadla v Monaku, čo sa podarilo možno len štyrom či piatim krajinám z celého sveta.

Hore i dole bez... je pohľadom do zákulisia divadelného súboru. Divadlo KLUD z Kladzian odohralo autorský text jedného z nich. Jozefovi Jenčovi sa podarilo napísať kvalitnú a vtipnú komédiu.

Divadelná komédia, Divadlo 6, Trebišov. Divácky atraktívna komédia z pera Bengta Ahlforsa je v repertoári aj mnohých európskych profesionálnych divadiel.

Skupina študentov sa počas brigády na rekonštrukcii zámku opila a zrazila úplne neznáme dievča. Rozhodli sa telo zakopať. Po roku sa na brigáde stretávajú znova a tvárila sa, akoby sa nič nestalo. Obscur, Apostrop, Liptovský Mikuláš.

Inscenácia Úplný cudzinec SDS Napíšte si výpoveď z Považskej Bystrice vznikla na motívy filmovej predlohy. Rozpráva príbeh o partii dobrých priateľov, ktorí počas jednej spoločnej večere začínú odhaľovať najosobnejšie tajomstvá ukryté v mobilných telefónoch.

Znievske rado(st)dajné divadlo z Kláštora pod Znievom sa šikovne zhostilo textu výborného poľského dramatika Janusza Głowackého. Antigona z New Yorku si vyslúžila pochvalu za najkompaktnejšiu a najucelenejšiu inscenáciu v kategórii Tradičné prúdy divadla.

Medzilobrodske kočovné divadlo si vybralo predlohu Ludvíga Holberga, v ktorej je množstvo utržených rán a dostatok alkoholu. Hlavne si však kladie otázku – aká tenká je hranica, kedy sa z týraného stane tyran?

DS DRIM, Nitra
s inscenáciou
Za veľkým zošitom

Mladí ľudia hovoria, lebo majú čo povedať

S viac ako štvormesačným odstupom sa pozerám na programový plagát tohtoročného FEDIM-u a ak by som si pamätal iba názvy predstavení, už to by bolo niečo. Ja si ale pamätám aj to, čo mi chceli mladí tvorcovia povedať. A to ma naplňa pocitom spokojnosti.

MATEJ MOŠKO | predseda poroty na festivale FEDIM 2019 FOTO | Jakub Jančo

Počúval som
na
FEDIM-e

Čoraz viac
dospievajúcich
súborov sa
zameriava
na vzťahy
a hľadanie
cesty k nim.

Za dverami s mliečnym
sklom nasvieteným
modrým svetlom
sa prostredníctvom
Modrého divadla
z Vrábľov odohráva
Kafkova Premena.
Z členov rodiny sa
postupne stáva obľudný
hmyz. Takto sa nemôžu
ukázať v práci, zarábať
peniaze pre rodinu,
ani spolu komunikovať...

Dramaturgicky sa festival začal výborne. Pieseň španielskych mušiek od DEMOscény z Trnavy je presne tým, čo očakávam od divadla mladých – cez vtipnú a hravú metaforu hudby hovoria o tom, o čom sa v „slušnej spoločnosti“ nehovorí, hlavne, preboha, nie s mladými ľuďmi! Sex a rozprávanie o intimite je podľa mladých tvorcov zbytočne tabuizované, a to na škodu mladých ľudí, ktorí k informáciám prichádzajú inými pokútnymi cestami. Ak vôbec.

Mladí tvorcovia z popradskej TRMY VRMY sa tento rok nespojili so svojimi rovesníkmi z kežmarského súboru, ale pokúsili sa o vzájomné spájanie medzi sebou. Čoraz viac a viac dospievajúci súbor sa zameriaval na vzťahy a hľadanie cesty k nim. Ich pohľad cez tanečnú školu bol niekedy veľmi vtipný (inokedy trochu klišéovitý). Vychádzal však zjavne z autentických pozorovaní ľudí, ktorí sa začínajú vzájomne objavovať.

Vzťahy hrajú prím

Na prehliadkach divadla mladých sa vždy viacero inscenácií venuje vytváraniu partnerských či možno až manželských vzťahov. Pre niekoho, kto si už obdobím dospievania prešiel skôr (rozumej „je starý“), sa to môže javiť ako zbytočné plytvanie potenciálom mladých ľudí. Napadá mi však otázka: Ak sa vždy noví mladí ľudia potrebujú k tejto téme vyjadriť, je v našej spoločnosti niečo nefunkčné, alebo práve naopak – všetko je v najlepšom poriadku?

O hľadanie životnej partnerky hovorí aj Patrik – operátor vysokozdvížneho vozíka v inscenácii Šumienky. Táto inscenácia spustila medzi porotcami asi najväčší spor festivalu. Nikto sa neprel o tom, či je inscenácia kvalitná. Hádali sme sa o interpretácii. Hral Dávid Smolka obyčajného dospievajúceho chlapca, ktorému v hlave zápasia hormóny, alebo dokonca až sociopata, ktorého problém nespočíva len v nedospení do dospelosti? Spor sme nevyriešili, ale ak sa je o čom rozprávať, inscenácia asi má niečo do seba. Šumienky získali zlaté pásmo a nevyšumeli ani na Scénickej žatve.

Dajte divadelníkom možnosť tvoriť a oni skôr či neskôr prídu s inscenáciou o tom, ako tvoria (viem, o čom hovorím, sám som jedno také dielo napísal a v Štúdiu 12 v Bratislave aj uviedol). Divadelný súbor IDEa z Prievidze si to imperatívne dal aj do názvu inscenácie – Tvor. Hoci v ich diele ide primárne o odhaľovanie tvorivého procesu mladých divadelníkov, vďaka šikovnej hre so slovíčkami, dramatickým oblúkom a s využitím témy stvorenia sveta vytvorili naozaj vtipné dielko. Možno by ešte potrebovali dopracovať a obrúsiť hrany. Alebo nie. Povinná metadivadelná jazda je za nimi. Teraz môžu tvoriť.

Súbor **Trma-vrma** z Popradu sa v hre Raz-dva-tri, dva-dva-tri zameriaval na vzťahy. Prvým vstupom do sveta, v ktorom sa obe pohlavia musia naučiť spolu vychádzať, býva spoločenský tanec. Kým však nájdu súlad, predchádza tomu kopa ošívania a chybných krokov.

Neviem, kam zaradiť inscenáciu Danse Macabre. Nesporne talentovaný a ambiciózný umelec Matej Trnovec si so svojím tímom vybral tému smrti. Po minuloročnom úspešnom rozvírení pokojných religióznych vôd regionálnych prehliadok inscenáciou Nihil Obstat sa svojím novým dielom zahĺbili do metafor a odkazov na rôzne kultúrne reprezentácie smrti. Lenže pre mňa (a aj ďalších členov poroty) bolo zahĺbenie také hlboké, až sme sa v ňom utopili a nebolo nám dopriať rozumieť. Nuž, aj o nachádzaní prílišných hĺbok je hľadanie vlastnej cesty v umení.

Ako vpašovať do predlohy vlastný názor

Neprekvapuje ma, že mladí ľudia prirodzene nedôverujú autoritám. Asi je to zdravé. A asi bude zdravé aj to, že na tohtoročnom FEDIM-e sme nevideli ani jednu inscenáciu nejakého osvedčeného dramatického textu od známeho autora – od autority.

Výnimkou nebola ani inscenácia Fuj, baba, femina! Tvorkyne zo súboru UNIS z Banskej Bystrice si síce vybrali hotový dramatický text, jeho autorku Jozefu Pevčíkovú ale zatiaľ, pochopiteľne, nemôžeme radiť ku klasickým osvedčeným dramatikom. Hoci sa tvorkyne počas rozboru vyhranili voči tomu, že ich inscenácia o fabrike na dokonale manželky je feministická, využijem svoju divácku licenciu a budem ju za takú stále považovať. A to bez zlých úmyslov. Aj témy rovnoprávnosti a nepochopiteľných očakávaní sa v divadle mladých pravidelne objavujú. Len škoda, že v tomto prípade sa inscenácia zasekla niekde medzi komédiou a mravoučnou morálkou. Veľmi by ma tešilo, ak by ju tvorkyne potiahli viac do jedného z týchto extrémov.

Inak na festival neprišli žiadni Romeovia či Júlie, žiadne Polnočné omše, ani jeden Mizantrop. Nestážujem sa, sám nie som fanúšikom opakovania toho, čo už bolo povedané. Viacero súborov si ale vybralo cestu dramatizácie. Je to určite ťažšia cesta, než inscenovať hotovú drámu. Hlavne však so sebou prináša viac možností vpašovať do kvalitnej predlohy vlastný názor.

Do Kafkovej Premeny sa tak napríklad dá dostať téma rodovej rovnosti a identity, ako to úspešne urobilo Modré divadlo vo svojej ťaživej Premene. Alebo môžete zobrať Dobšinského rozprávku Nebojsa a pohrať sa v nej s absurditou a nonsensom. Riskujete síce, že ak budete nonsensický, nebude vám rozumieť ani publikum. Ale kto neskúsi, nevie, ako to dopadne.

Súbor **Alterná** z Rimavskej Soboty oslovil absurdný humor textu Radka Bachratého, ktorý dramatizoval Dobšinského rozprávku. Martin Nebojsa je obyčajný človek so sedliackym rozumom, ktorý začne hovoriť, čo si myslí. A taká otvorenosť sa v spoločnosti nenosí.

Trnavský súbor **DEMOscéna** v Piesni španielskych mušiek skrýva sex za hudobné metaforu. A tak namiesto o masturbácii, pornografii na internete alebo prvej súloží vtipne rozpráva o domácom brnkaní, sólach, vypekačkách, notových zápisoch a o túžbe zahrať dobrý duet.

Súbor **Alterná** z Rimavskej Soboty oslovil absurdný humor textu Radka Bachratého, ktorý dramatizoval Dobšinského rozprávku. Martin Nebojsa je obyčajný človek so sedliackym rozumom, ktorý začne hovoriť, čo si myslí. A taká otvorenosť sa v spoločnosti nenosí.

Divadelný súbor **IDEa** z Prievidze si vo svojom predstavení TVOR robí žarty sám zo seba, z postupov v amatérskom divadle, ale i kolegov z iných súborov, keď do inscenácie promptne zapracoval odkazy na ich tohtoročné inscenácie.

Dance macabre je názov inscenácie žilinského divadla **Populus**. Zatancujeme si s ňou všetci, v smrti sme si všetci rovní, smrť nás všetkých čaká, všetci sa jej dožijeme.

Súbor **Šesť Pé** z Partizánskeho v dramatizácii Salingerovej novely s názvom Za pokus to stojí upozorňuje na to, že za spoločenskými zmenami je vždy pokus myslieť a konať inak. A to za pokus naozaj stojí.

Banskobystrický súbor UNIS UMB v hre Fuj, baba femina! si založil fabriku na ideálnu ženu, ktorá sa stará o domácnosť, rodí deti a rozumom sa spolieha na svojho muža. Pri programovaní nastane chyba a nový problémový model si uchová vlastný rozum...

Prekvapenia na záver

„Za pokus to stojí,“ to si asi povedali aj v divadelnom súbore Šesť Pé, keď spojili viacero poviedok od J. D. Salingera a vytvorili z nich inscenáciu s vlastnou výpoveďou. Z inscenácie na mňa dýchal duch americkej drámy, hoci predlohou nie je americká dráma a herci nie sú americkými hercami. Asi to bolo akousi naliehavou snahou vyjadrovať sa v situáciách, ktoré sa snažia pôsobiť ako realistický výsek z ozajstného života. Inscenácia Za pokus to stojí ma prekvapila. Klasické divadelné postupy, realistické herectvo, presvedčivý príbeh... V divadle mladých sa tento druh kvalít neobjavuje často.

S odvážnymi dramatizáciami prišli aj Nítrančania z DRIMU a Bratislavčania zo súboru LANO. To, čo sa deje za inscenovaním nesmierne ťaživého a krutého textu Veľký zošit, vyslúžilo pre tvorcov okolo Marice Šiškovej hlavnú cenu festivalu. Ich inscenácia nebola o vojne, o zvykaní si na zlo a násilie počas vojny. Bola o tom, ako sme si zvykli na krutosť medzi nami – medzi mladými nitrianskymi divadelníkmi. A bol to silný odkaz, pri ktorom mi zostarne srdce, kedykoľvek si naň spomeniem.

Oproti tomu Sibyla vynikala úplne iným spôsobom. Na začiatku bola vysoko kvalitná dramatizácia Lagerkvistovho románu, ktorú si tvorcovia napísali sami. Na konci je inscenácia, v ktorej cítiť atmosféru bázne, no aj hnevu na trestajúceho či skúšajúceho Boha. Na pozadí mýtických príbehov veštkyne Sibylly a večného Žida Ahasvera sa mladí divadelníci pýtajú: Má na toto akýkoľvek boh právo? Dá sa s bohom bojovať? Prečo on môže...

Nakoniec odkaz všetkým účastníkom FEDIM-u 2019: Ďakujem a osobne si každého z vás nesmierne vážim. Ako takzvaní amatérski divadelníci by ste totiž netvorili, ak by ste tvorili naozaj nechceli. A preto sa cítim poctený tým, že ste aj tento rok obetovali svoj čas, priestor a svoje pocity, aby sme my všetci (a teda aj ja) mohli z každého predstavenia odchádzať so zážitkom, o ktorom rozprávame ďalej. Pretože rozprávať sa treba. •

Tea Vidmar, dirigentka
Divadelného speváckeho zboru
z Ľubľany na Festivale AMPLIÓN 2019
v Banskej Štiavnici.

Z Ľubľany rovno na AMPLIÓN do Banskej Štiavnice

Správa o účasti členov Ansámbľu nepravidelného divadla
na 22. ročníku medzinárodného festivalu pouličného divadla
ANA DESETNICA v Ľubľane.

JÁN FAKLA • FOTO | Michal Svítok, Ján Fakla & Jana Mikitková

AMPLIÓN
- Nový kabaret
& pouličné
umenie

.....”
Večer po piatej
hodine ste sa
do centra
mestskej dopravy
už nedostali,
na jednom
z hlavných
bulvárů Ľubľany
a v jeho príľahlých
častiach sa
odohrávali živé
performancie
umelcov z celého
sveta.

Odpočívaj v pokoji,
tak sa volala
apokalyptická komédia
o funebrákoch
s náročnými úlohami
od všemohúceho,
ktorú predviedol súbor
KD Príden mozic.

Na začiatku júla sa členovia Ansámbľu nepravidelného divadla, n. o. (AND), Ján Fakla, Jana Mikitková a Dušan Krnáč vybrali na 22. ročník medzinárodného festivalu pouličného divadla a improvizovaného umenia v Slovinsku. Koná sa pravidelne každý rok v Ľubľane a ďalších desiatich mestách. Vznikol v roku 1997 a organizuje ho miestne Gledališče Ane Monro, ktoré je súčasne centrálnou organizáciou pouličných divadiel v Slovinsku.

Večer po piatej hodine ste sa do centra mestskej dopravy už nedostali, na jednom z hlavných bulvárů Ľubľany a v jeho príľahlých častiach sa až do jedenástej odohrávali živé performancie ostrieľaných i začínajúcich umelcov z celého sveta. Počas štyroch dní festival uviedol vyše 30 pouličných divadiel, cirkusových, tanečných a interaktívnych performancií z 11 rôznych krajín sveta vrátane Slovinska. Sloganom tohto ročníka bol názov populárnej piesne domáceho hip-hopového dua Murat & Jose: LUDIA LUDOM.

Dvaja dramaturgovia a dizajnér Festivalu AMPLIÓN – Nový kabaret & pouličné umenie v Banskej Štiavnici objavovali pozoruhodné inscenácie na veľmi príjemnom podujatí, z ktorého sálala priateľská až rodinná atmosféra. Prispeli k tomu nielen srdeční usporiadatelia, tolerantní obyvatelia mesta, ale aj na ulici rozmiestnený domáci nábytok, akési „obývačky“. Pohodne ste sa mohli usadiť ako doma, zahrať si na klavír, zoznamovať sa a rozprávať, pričom vás dookola zabávali a pozývali na svoje vystúpenia amatérski a profesionálni pouliční umelci. Väčšina predstavení sa odohrávala na ôsmich scénach. Boli to vyčlenené plochy bulváru, na ktorých umelci účinkovali buď klasickou kukátkovou formou, alebo v aréne otvorenej

do všetkých strán. Predstavenia sa hrali aj paralelne, niektoré mali dve, tri aj štyri reprízy vždy na inom mieste. Na celý priebeh dozeral a všetkých pokojne usmerňoval mohutný a navonok ležérny riaditeľ festivalu Goro Osojnik na svojom bicykli. Na tomto dopravnom prostriedku sa presúva v prevažne rovinatej Ľubľane väčšina obyvateľov.

Nemecké Mio Trio a ich poeticko-humorná sou Fly o túžbe odletieť, v ktorej skombinovali zonglovanie, diabolo a akrobaciu.

Gledališče Ane Monro alebo po slovensky Obývačka bolo miesto na oddych pre divákov a na upútavky pouličných komediantov.

Pepelito/Klauni – mobilná festivalová kulisa s hrami a atrakciami pre deti i dospelých.

H. J. de Stuntman a M. Camp z Holandska predstavili romantický lúboštný príbeh na pružinách s komickými situáciami a gagmi a s poetickým názvom Jar.

Bravúrne žonglérstvo aj zložitejší príbeh

Dramaturgiu festivalu tvorili okrem jednej výstavy ilustrátorky Tinky Volarič prevažne nonverbálne pohybové, tanečné a cirkusové produkcie, väčšinou aj s nosným poeticko-zábavným príbehom. Ale aj tie tematicky „jednoduchšie“ boli založené na bravúrnej schopnosti žonglovať s klasickými kolkami (Mio Trio/Nemecko), diabolom (Abraham Thill/Rakúsko), farebnými lavórmí (Black Star Acrobats/Ghana) alebo aj s vlastnými telami, ako to predviedli tri mladé silné ženy (Mimbre Lifted/Veľká Británia), ktoré si v koláži tanca, divadla a cirkusu skúšali nové prístupy k akrobacii a rovnováhe. Podobný fyzický, ale kolektívny prístup predviedli na bulvári aj mladí poloprofesionálni účastníci medzinárodného interdisciplinárneho workshopu (Chorvátsko, Slovinsko, Srbsko) s témou Rozšírenie do verejného priestoru.

O niečo „zložitejší príbeh“ z továrne na začiatku 20. storočia vyrozprávala španielska skupina Vaiven Circo, ktorá sa ťažkou fyzickou prácou a akrobaciou pokúšala zostaviť stroj, o ktorom nevedela, ako má vyzeráť. Neuveriteľne energická show NEVYRUŠUJTE! bola jednou z najpríťažlivejších produkcií festivalu. O situačnú komiku sa pokúsili španielske herečky Susana a Vanesa ako nadšené a premotivované policajtky, odhodlané udržať poriadok a disciplínu na ulici za každú cenu. Oveľa poetickejšie však zabávala holandská komická dvojica Hendrick-Jan de Stuntman a Merel Camp, ktorí viseli na pružinách, v tragikomickom milostnom príbehu SPRINGTIME. Vrcholným divadelným zážitkom festivalu bola tanečno-výtvarná interpretácia klasickej legendy IKAR v podaní britskej Southpaw Dance Company s vynikajúcimi tanečníkmi a štvormetrovými krídlami, ktorá zapôsobilá na každého diváka.

Najzaujímavejšie produkcie v Banskej Štiavnici

Podobne ako AMPLIÓN, aj dramaturgia festivalu Ana Desetnica má angažovanú líniu. Tento rok v nej vynikli tri divadelné skupiny: Fanni Raghman Anni z Tuniska, ktorá vo výtvarne šokujúcej performancii WC ilustrovala svet bohatých a sny chudobných. O podobný dramatický obraz politického boja medzi liberálnou a konzervatívnou nadvládou pomocou zneužívania roľníkov sa pokúsila aj kolumbijská skupina Grupo DC Arte v pouličnej inscenácii so spevmi BANDOLEROS, založenej na historických udalostiach z polovice 20. storočia. Podmanivým príbehom o životnom osude troch osamelých bezdomovcov však najviac zaujal írsky divadelný kolektív Turas. Pohyblivá a silná meditácia REMNANTS (ZVÝŠKY) o vysídlení ľudí bola modelovou reakciou na osobné

Pouličný remake klasickej gréckej bájky Ikarus s výbornou choreografiou mala na svedomí britská tanečná skupina Southpaw Dance Company.

skúsenosti interpretov z práce v utečeneckých táboroch s organizáciou Klauni bez hraníc. Táto inscenácia získala hlavnú cenu odbornej poroty urbANA ljubJANA 2019.

Najväčším prekvapením pre členov AND bola vysoká úroveň umeleckých vystúpení mladých slovinských divadelníkov a tanečníkov. Aj preto sa hneď na mieste rozhodli do Banskej Štiavnice pozvať dve najzaujímavejšie produkcie. S prvou úspešne hosťoval už na tohtoročnom 4. ročníku Festivalu AMPLIÓN deväťčlenný Gledališki pevski zbor s famóznou dirigentkou Teou Vidmar a veľmi vtipným „celovečerným koncertom za 30 minút“ à la a cappella s názvom UPS! Druhá, energická show na tému vylúčenia a intolerancie, ale s pozitívnym odkazom, v podaní mladých temperamentných tanečníkov z Tanečnej školy Kazina v Ľubľane obohatí program štiavnického AMPLIÓNu o rok.

Nepochybným prínosom návštevy bola aj výmena kontaktov, skúseností a dramaturgických tipov s viacerými umelcami a hosťami festivalu. Inšpiratívne bolo aj riešenie flexibilného hľadiska. Na festivale neexistovalo okrem mestských lavičiek žiadne pevné sedenie, diváci pri jednotlivých scénach väčšinou stáli alebo čupeli na zemi. K dispozícii však boli veľké polystyrénové kvádre obalené do umelej vrecoviny, na ktorých sedeli alebo stáli a sami vytvárali eleváciu. Aj slovinský festival potvrdzuje, že dobre pripravená ponuka umenia si získava a kultivuje jednotlivcov aj spoločnosť.

Účasť na medzinárodnom festivale ANA DESITNICA v Ľubľane z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia. •

Nevyrušujte!, to bol názov energetickej poetickej šou, ktorá spojila tanec, akrobaciú a fyzické divadlo s cirkusovými trikmi. Predviedol ju španielsky cirkus Vaiven Circo.

Pozerajte, takto sa robí divadlo!

Hudba, slová, pohyb. Ťažko si predstaviť divadlo bez týchto základných zložiek. A ako z nich stvoriť predstavenie? O tom bola reč na tvorivých dielňach, ktoré boli súčasťou programu Scénickej žatvy 2019.

REDAKCIA • FOTO | Jakub Jančo, Michal Lašut, Marian Weber, archív

Festival Scénická žatva má v porovnaní s ostatnými jednu veľkú výhodu. Divadelníci nechodia do Martina len odohrať predstavenie, ale majú možnosť naučiť sa niečo nové o divadle a zlepšiť sa ako herci, režiséri či autori divadelných textov. Deje sa to prostredníctvom stretnutí s ostatnými

súborní, v každodenných diskusiách s odborníkmi o predstaveniach a v neposlednom rade počas tvorivých dielní, do ktorých sa môže ktokoľvek prihlásiť. Tento rok prebiehali na festivale počas celého týždňa tri workshopy, ktoré sa zamerali na scénickú hudbu, divadelný text a párovú akrobáciu.

Workshop¹

Pohyb a divadlo

Pri nacvičovaní v páre alebo v skupine je nevyhnutný telesný kontakt. Často si vtedy uvedomíme, ako nám chýba prirodzený dotyk.

Helena Škovierová je vyštudovaná bábkoherečka, ktorá sa nechala lákať akrobáciou a cirkusovým umením. V zahraničí sa naučila nielen efektne triky vo výškach, ale aj učiť ostatných, a tak na Slovensku založila prvú školu moderného cirkusu Cirkus Kus. „Hranice žánrov sú v súčasnej dobe otvorené, a preto je niekedy ťažké presne definovať, ktoré predstavenie je či nie je novým cirkusom,“ tvrdí Helena. Zjednodušene je nový cirkus divadelný žáner, ktorý využíva ako primárny vyjadrovací prostriedok akrobáciu a iné cirkusové techniky. Dá sa mu najmä v západnej Európe, ba udomácnil sa aj u našich českých susedov, ale najväčšou novocirkusovou veľmocou je Francúzsko. V tejto krajine má už nielen tradíciu a popularitu, ale je dokonca podporovaný štátom.

Keď sa povie párová akrobacia, väčšinu ľudí to vydesí a ak aj nie, dostaví sa u nich rešpekt, pretože predpokladajú, že potrebujú dlhoročnú prípravu či aspoň dobré gény. Odvážnym však šťastie praje a tí, čo sa nezľakli, si mohli na Scénickej žatve vyskúšať pozemnú akrobáciu vo dvojici a v trojici.

„Základy akrobacie sú naozaj pre každého a nevyžadujú žiadny špeciálny talent alebo vlastnosti, možno len vôľu vytrvať,“ tvrdí Helena Škovierová, ktorá má skúsenosti s tréningom detí, tínedžerov aj dospelých. Samozrejme, nie každý sa naučí premet rovnako rýchlo, ale ak sa nevzdá, nakoniec sa mu to vždy podarí. Dokonca si myslí, že v určitej forme sa jej môžu venovať aj ľudia s telesnými obmedzeniami. K efektným (a náročnejším) kúskom patria akrobatické prvky „hand to hand“, stojka v rukách partnera, ale nový cirkus ani akrobacia nie sú kompetitívny šport s jasnými pravidlami, a tak je povolené v podstate všetko. Jediným obmedzením je bezpečnosť.

Pohyb je pre hercov mimoriadne dôležitý, ale často aj dosť nedocenený a je jedno, či ide o profesionálne alebo neprofesionálne divadlo. „Myslím, že sa naň neprikladá dostatočne veľký dôraz a zároveň existujú oblasti, ktoré sú úplne zanedbané – napríklad vnímanie vlastného tela, práca v priestore či s partnerom, a teraz nemám na mysli

spoločenské tance,“ vysvetľuje Helena. A to je škoda, lebo herec, ktorý má dobrý pohybový základ, môže režisérovi alebo tímu tvorcov ponúknuť omnoho väčšiu škálu vyjadrovacích prvkov a jeho uplatnenie je bohatšie. Platí to aj v tradičnej činohre, kde vie herec vďaka pohybu lepšie a plastickejšie uchopiť svoj charakter. Ako súbory využívajú pohyb vo svojich predstaveniach, závisí najmä od invenčnosti režiséra alebo tvorivého tímu. Pohybovo najvýraznejším a zároveň najinovatívnejším predstavením bola na Žatve inscenácia Nebezpečná hra čiapočky s vlkom.

„Na Slovensku sa pohyb nepokladá za rovnocenný vyjadrovací prostriedok so slovom a väčšinou je aj poddimenzovaná zložkou v divadelných predstaveniach. Jeho výraznejšie využite sa stále považuje za niečo neštandardné, čo je trochu škoda,“ tvrdí Helena. Občas sa však predsa len niečo pohne. Keď Jakub Nvota režíroval Rozmárne leto v ND Brno, prizval si na pohybovú spoluprácu jemnú brunetku, aby hercov naučila akrobáciu a pripravila im choreografiu. Rovnako to bolo aj vo Ferdovi Mravcovi v DABe v Nitre, kde alternovala aj viaceré postavy. Ako herečka akrobatka sa Helena predstavila v Španielskej hodinke v SND, ktorú režíroval Pavol Smolík a v Mikulášskych Vianociach na Malej scéne STU pod vedením Juraja Benčíka. Raz robila dabérku spevákke pri akrobatických kúskoch, potom sa jej ušla herecko-akrobatická úloha. Podľa Heleny tak aj na tomto príklade vidieť, že akrobacia nemusí byť samoučelná, ani nemusí byť len zábavou alebo pekným efektom, ale stáva sa nositeľom myšlienky, vie rozprávať príbeh alebo nesie metaforu. A má aj ďalší význam nezávisle od toho, na akej úrovni sa ňou zaoberáte. Má totiž vplyv nielen na telo, ale aj na psychiku.

„Prirodzené prepojenie medzi telom a mysľou je pri našom spôsobe života často potlačené. Pri nacvičovaní v páre alebo v skupine je nevyhnutný telesný kontakt. Často si vtedy uvedomíme, ako nám chýba prirodzený dotyk,“ vysvetľuje Helena. V detstve bol dotyk pre nás veľmi dôležitý, bol prostriedkom, pomocou ktorého sme komunikovali. Podľa Heleny sme sa mu v dospelosti odcudzili a často je nám dotýkať sa ľudí nepríjemné. „Dotyk je forma komunikácie, ktorú potrebujeme, cez neho sa učíme napríklad dôvere. A práve dôvera a spolupráca sa môžeme prostredníctvom akrobacie naučiť. A to sa zide nielen v divadle, ale aj v bežnom živote.“

Workshop2

Hudba a divadlo

Martin Husovský je verejnosti známy predovšetkým ako hudobník, člen kapely Komajota a švagor speváčky Kataríny Koščovej. Ľudia, ktorí sa pohybujú v prostredí slovenského divadla, ho však poznajú ako autora scénickej hudby pre divadelné predstavenia. Najčastejšie spolupracuje s Divadlom Jonáša Záborského, so Spišským divadlom a s Prešovským národným divadlom. Inscenácia Moral Insanity z Prešovského národného divadla, pre ktorú pripravil hudbu, získala na festivale Nová dráma 2019 najvyššie ocenenie Grand Prix.

Na festival Scénická žatva prišiel s ponukou „hľadať, skúšať a experimentovať so všetkým, z čoho ide zvuk“. „Bol to veľmi zaujímavý experiment so skvelými poslucháčmi. Zamýšľali sme sa nad tým, kde sa začína hudba a končí sa hluk a naopak, kde sa končí hluk a začína sa hudba.“ Účastníci sa snažili zistiť, či sa z ruchov dá vytvoriť hudba, sampoľovali drevenú kartotéku, nahrávali vrečko, slák s gitarou či hlasy ľudí. Skladanie hudby

všetkých bavilo, hoci témy boli nie veľmi veselé: predsudky, bezdomovec, staroba a šikanovanie.

A s čím odchádzali účastníci workshopu domov? „Myslím, že sme našli hudbu všade vokol nás. V ruchu ulice, v tichu, v káve, víne aj nevine,“ hovorí Martin Husovský. Ani on neopúšťal Martin naprázdno: „Sám sa mám čo učiť, preto bolo zaujímavé vzájomne sa podeliť o skúsenosti a názory s ďalšími nadšencami. Hudba má totiž najmä emočný rozmer,“ vysvetľuje a dodáva, že vďaka festivalu zisťuje, že aj amatérske divadlá pracujú s hudbou na vysokej úrovni.

„Rozdiel medzi profesionálnymi a neprofesionálnymi divadlami je v tomto smere čoraz menší. Bol som mnohokrát nadšený z toho, čo som videl a najmä počul.“

A kam sa podľa neho uberá scénická hudba v súčasnosti? „Veľakrát ma prekvapilo smerovanie k ruchovej forme hudby. Niekedy to funguje, inokedy to otravuje. To je ale veľmi príjemné na tejto práci – kombinuje množstvo hudobných foriem od klasiky cez folklór, džez a elektroniku až po ruch.“

Veľakrát ma prekvapilo smerovanie k ruchovej forme hudby. Niekedy to funguje, inokedy to otravuje.

Workshop3

Text a divadlo

Tamara Pomoriški pochádza zo Srbska, po absolvovaní DAMU ostala žiť v Českej republike, kde pôsobí ako režisérka a dramaturgička. Spolupracovala s viacerými českými divadlami (Ypsilon, Akropolis, NoD, Západočeské divadlo Cheb, Strašnické divadlo X10), napísala niekoľko divadelných hier a filmových scenárov (jej monodrámu Psáno do písku uviedlo Západočeské divadlo v Chebe a podľa jej scenára bol natočený metodický film Modriny na duši). Píše rozhlasové hry pre Český rozhlas a pracuje ako lektorka dramatického krúžku aj tvorivého písania. Na prelome rokov 2018 a 2019 sa výrazne zaslúžila o realizáciu projektu Pamäť sme my v spolupráci s organizáciou Post Bellum a s holandskou organizáciou Theater Na de Dam. V jej réžii vzniklo predstavenie detí vytvorené na základe spomienok pamätníkov holokaustu.

Na Scénickú žatvu prišla ukázať účastníkom tvorivej dielne, ako vzniká divadlo. Ešte pred jej začiatkom im prisľúbila: „Budeme kúziť! Z hlasu, pohybu, kartónu, škatuliek, šiat, hudby a svetiel budeme tvoriť divadlo, nie iba na scéne. Nebudeme sa učiť texty – budeme ich tvoriť. Niekedy budeme rozprávať dokonca bez slov a inokedy text zaspievame.“

To hlavné, na čo sa účastníci zameriavali, bolo rozvíjanie svojho pozorovania a čítanie rôznych situácií. Začalo sa to od jednoduchých úloh, ktoré sa učia už deti na ZUŠ (zoraďovanie podľa vlastností, pozorovanie z fotografií, videí, určovanie vzťahov ľudí, čítanie priestoru), a neskôr sa prešlo na zložitejšie činnosti. Účastníci zisťovali, čo ich baví, čo baví ostatných a mali príležitosť si vyskúšať rôzne netradičné aktivity, napríklad kontakt a komunikáciu s bezdomovcami.

Účastníci sa naučili veľa o tom, ako spolupracovať, komunikovať, objavovať nové formy divadla, pracovať s nimi, ako zapojiť do deja divákov, ako ich pozvať, aby vyjadrili svoj názor. Naučili sa, ako ukázať obecnstvu, že sa dajú zotrieť hranice medzi hľadiskom a javiskom a že aj diváci môžu vstúpiť do hry.

Workshop mal názov Divadelné laboratórium. Čo sa v tomto laboratóriu vyskúmalo? Účastníci sa naučili veľa o tom, ako spolupracovať, komunikovať, objavovať nové formy divadla, pracovať s nimi, ako zapojiť do deja divákov, ako ich pozvať, aby vyjadrili svoj názor. Naučili sa, ako ukázať obecnstvu, že sa dajú zotrieť hranice medzi hľadiskom a javiskom a že aj diváci môžu vstúpiť do hry.

„Som veľmi spokojná. Nechcela som, aby pracovali podľa mojich predstáv, ale aby sme spolupracovali a to nám išlo skvele. Mali sa navzájom počúvať, premýšľať, spolutvoriť a všetko sa im podarilo. A hlavne mali chuť robiť divadlo.“

Počas celého týždňa sa účastníci tvorivej dielne pripravovali na záverečnú prezentáciu. Tá mala podobu interaktívnej skupinovej performance.

Tvorivej dielne s Tamarou Pomoriški sa zúčastnila aj Vanesa Hagyunová, herečka z divadla Teáter Komika. Na Scénickej žatve hrala v predstavení Nebezpečná hra čiapky s vlkom. Stvárnila v ňom postavu Červenej čiapky ako dospievajúcej ženy, ktorá nedokáže rozoznať nástrahy a zámery vlka a nevyzná sa ani vo svojich pocitoch.

Ferko Urbánek Král' ochotníckych javísk

Takto hodnotil Štefan Krčméry v roku 1928 tvorbu dramatika Ferka Urbánka (1858 – 1934) pri príležitosti jeho sedemdesiatych narodenín. Vyzdvihol mimoriadny divácky úspech jeho hier, veľký záujem ochotníkov inscenovať ich, na druhej strane však naznačil negatívny až pohrdavý vzťah oficiálnej kritiky k tomuto autorovi.

JÁN BÁBIK • FOTO | René Miko

„Zo starých hercov Urbánkových kusov vyrástlo nám niekoľko znamenitých ľudí verejného života vtedy, keď sa ešte len kde-tu hrávalo, zväčša po mestečkách. Dnes už pomaly nebude dediny, ktorú by kusy tieto nekyprili a nepoháňali do vzrastu. Divadlo ťahá ľudí z úkrytu na svetlo, z domácností do obečného života, vychováva verejných činiteľov, formuje národnú dušu. Okrem autorov niekoľkých znárodných piesní niet slovenského spisovateľa, ktorý by sa tak bol stal majetkom celého národa ako Ferko Urbánek. Z tejto stránky treba vychodiť, keď chceme dôjsť k jeho opravdivému oceneniu. Tak ukáže sa to, v čom literárna kritika hľadá prípadné slabosti, ako zásluha. Majster uhádol pripraviť duchovný pokrm tak, aby bol žiadúcný a stvorený.“

Táto polarizácia trvala v roku 1928 už takmer štyridsať rokov a pretrváva v podstate až dodnes. Skôr ako sa pokúsime odpovedať, v čom sú pre jedných Urbánkove hry príťažlivé a pre druhých zase triviálne a gýčovité, priblížme si aspoň v skratke životné osudy tohto plodného dramatika.

Koľko hier napísal? Nikto presne nevie

Ferko Urbánek sa narodil vo Vsetíne na Morave 31. júla 1858, niekedy sa uvádza, že sa narodil o rok neskôr. Patril medzi žiakov matičného gymnázia v Kláštore pod Znievom, kde získal nielen silné národné povedomie, ale aj vzťah k divadlu. Po násilnom zatvorení gymnázia Urbánek odišiel študovať

„Aj keď sa stal kráľom ochotníckych javísk, na prvú scénu sa dostával veľmi ťažko.“

na gymnázium v Ostrihome. Nepodľahol tamohšej silnej maďarizácii, práve naopak, so spolužiakmi založil tajný slovenský spolok Budič a vydával aj rovnomenný časopis, za čo ho vylúčili zo školy. Odišiel do Banskej Bystrice, ale tu štúdium pre chorobu nedokončil. Po krátkom pobyte v Malackách, kde sa zaučal v lekárni, a po zastupovaní notára v Dolnom Kubíne začal gazdovať na otcovom majetku v Dohňanoch. Tam sa stretol so spolužiakom a s priateľom z gymnázia v Kláštore pod Znievom, spisovateľom Antonom Bielekom, ktorý ho podporoval v jeho úsilí písať divadelné hry. Napokon Ferko Urbánek napísal hru *Pokuta za hriech*, ktorú uverejnil Bielek v II. ročníku Slovenských besiedok. Kritika hru hodnotila vcelku pozitívne, našťudovalo ju niekoľko ochotníckych súborov a obecenstvo ju s radosťou prijalo. Vtedy sa Urbánek natrvalo upísal dramatickému umeniu. Rozhodol sa však, že nebude písať náročné hry pre inteligenciu, ale naopak sa bude snažiť čo najviac priblížiť prostému dedinskému človeku.

Ťažko presne určiť, koľko hier v skutočnosti Ferko Urbánek napísal. V tomto sa divadelní historici rozchádzajú. Niektorí uvádzajú, že ich bolo okolo šesťdesiat, ďalší tvrdia, že ich počet bol vyšší, pretože niektoré sa stratili. Napokon po mnohých rokoch od dramatikovej smrti sa našla veselohra *Svadobná cesta*. Knižne vyšlo 39 hier a o ich popularite medzi ochotníkmi svedčí aj údaj, ktorý uviedol v roku 1928 Štefan Krčméry.

Kamenný chodníček,
Divadlo Jána Palárika
v Trnave

„Len v jednom roku 1924 hrali sa kusy Ferka Urbánka šesťsto ráz. Päťdesiat deväť ráz *Kamenný chodníček*, tolko i veselohra *Už sú všetci v jednom vreci*, päťdesiatštyri ráz *Strašidlo*, päťdesiatjeden ráz *Hrob lásky*, štyridsaťsedem ráz *Bludár*, štyridsať ráz *Škriatok*, tridsaťšesť ráz *Kríž pod lipami*, tridsaťtri ráz *Rozmajrín*, tridsať ráz *Strídža spod hája* a potom ostatné.“

Diváci aj samotní ochotníci si obľúbili hry Ferka Urbánka, pretože sa prihovárал jednoduchým ľudovým jazykom, využíval bohatý slovenský folklór, nepoužíval zložité zápletky, odrážal problémy ubiedeného ľudu a čo bolo najpodstatnejšie, konflikt veľmi často vyústil do dobrého konca.

Ťažká cesta do SND

Urbánkove divadelné hry môžeme rozdeliť do niekoľkých skupín. Písal spoločenské komédie, sem patrí už spomínaná *Pokuta za hriech*, historické hry ako *Bojom ku spásu*, vlastenecké hry ako *Krvosavci* o čiernovskej tragédii, ale najväčšiu popularitu si získal ľudovými drámami, ako boli *Strídža spod hája*, *Rozmajrín*, *Škriatok*, a ľudovými veselohrami *Kamenný chodníček* a *Strašidlo*. Urbánek bol mimoriadne plodným autorom – každý rok napísal aspoň jednu hru, niekedy aj viac. Obrazne povedané, ešte na smrteľnej posteli v roku 1934 diktoval svojej sekretárke hru *Pytliakova žena*.

Aj keď sa Urbánek stal kráľom ochotníckych javísk, na prvú scénu sa dostával veľmi ťažko. A to aj napriek tomu, že Slovenské národné divadlo v dramatickej súťaži ocenilo jeho hru Hriešnica. Až v roku 1925 sa v SND hral *Rozmajrín*. Častejšie inscenoval jeho hry až v tridsiatych rokoch režisér Janko Borodáč, *Krutohlavcov*, *Pani richtárku* a *Pytliakovu ženu* režíroval s porozumením pre ich ľudovosť i folklórnosť. Svoje odhodlanie inscenovať Urbánkove hry zdôvodňoval týmito argumentmi:

„Stať sa revolucionárom alebo zakladateľom medzinárodnej literárnej epochy niekde na slovenskej dedine vtedy, keď Paríž, Berlín, Rím, Moskva a Viedeň ťažko zápasia o novú ideu, o novú formu, je nemožný predpoklad. Pre takýto skutok nedráždili ho ani život, ani prostredie, v ktorom žil. Sociálne a kultúrne požiadavky nášho národa boli za oných čias také skromné, také primitívne, že ani Dostojevského by neboli popudili pre Zločin a trest... Toto nech si uvedomí každý, kto sa opováži kritizovať prácu dramatického spisovateľa, osvetového pracovníka Ferka Urbánka.“

Literárny vedec Andrej Mráz sa na druhej strane v rokoch 1937 a 1938 takto zamýšľal na stránkach časopisu Naše divadlo v úvahe Patria Urbánkove hry na scénu Slovenského národného divadla?

„Urbánek mal veľmi jemný javiskový cit pri skladaní svojich hier o dobrých a zlých ľuďoch v dedinskej pospolitosti, vedel poetizovať každodennosť dedinského človeka a prenášať na javisko jeho morálne a psychické vlastnosti, kanonizoval hodnotu slovenských zvykov a sviatočnou rečou budil povznesené city, situačnou komikou a slovnými hračkami vyludzoval srdečný smiech na tvárach svojho obecnstva, ale to všetko bolo zamerané na diváka neškoleného, bez diferencovanej umovej a citovej kultúry. Preto i prostriedky jeho divadelného umenia sú v základe primitívne. Všetky Urbánkove hry sú skomponované podľa rovnakej šablóny, hýbateľmi dramatického deja a tvorcami javiskového ovzdušia sú skutočnosti, ktoré skúsenejší divadelník hneď pobadá a prestanú ho zaujímať. Okrem toho Urbánek nebol vlastne ani tvorivý dramatik v pravom slova zmysle. Bol obratný remeselník a dobrý psychológ predvojnového slovenského obecnstva.“

Prvé sfilmované dramatické dielo

O dramatickom diele Ferka Urbánka by sme mohli písať nekonečne dlho a dlho polemizovať. Mohli by sme uvádzať argumenty na jeho obhajobu, ale aj vynášať kritické sudy o jeho divadelných hrách. Namiesto toho uvediem jedno prvenstvo, ktoré mu patrí v slovenskom dramatickom umení. Prvý slovenský hraný celovečerný film *Jánošík* natočili v roku 1921 americkí

Slováci podľa literárnej predlohy Gustáva Maršalla-Petrovského. O rok neskôr vznikol druhý slovenský hraný film podľa predlohy Ferka Urbánka *Strídža spod hája*. Natočili ho klenovskí ochotníci pod vedením režiséra Jána Moncola a kameramana Jána Barta, a aj keď sa film okrem niektorých fotografií nezachoval, je hra *Strídža spod hája* prvým slovenským dramatickým dielom, ktoré sa dočkalo filmovej podoby.

Ale Ferko Urbánek nebol len dramatik. Niekedy sa stretávame s jeho tvorbou a ani si to neuvedomujeme. Urbánek je totiž autorom asi 180 básní, ktoré sú roztratené po časopisoch. Keď ich zhudobnil Mikuláš Schneider-Trnavský, stali sa *Keby som bol vtáčkom*, *Vtáčik v zime* alebo *Ružičky* veľmi populárnymi a čoskoro zľudoveli. Urbánkova báseň *Hoj, vlast moja* sa stala dokonca národnou hymnickou piesňou.

Aj napriek istým pozitívnym stránkam dramatickej tvorby Ferka Urbánka jeho hry poznačil čas. Napokon tvoril v dobe, keď už slovenské divadlo malo v repertoári Záborského, Chalupkove či Palárikove diela, tvoril v čase, keď písali divadelné hry Tajovský, Jozef Hollý či Vladimír Hurban Vladimírov, ktorí ho po umeleckej stránke vysoko predstihli. Ale predsa ani jeden z uvedených dramatikov nenašiel taký kľúč k slovenskému divákovi či ochotníkovi ako práve Urbánek. Jeho diela sú šablónovité, sentimentálne i archaické, ale stále majú svojich obdivovateľov. A položme si ruku na srdce – v konkurencii rôznych televíznych seriálov, ktorým sme dennodenne vystavovaní, v umeleckej kvalite rozhodne neťahajú za kratší koniec. •

Ťažko presne určiť, koľko hier v skutočnosti napísal. Niektorí uvádzajú, že ich bolo okolo šesťdesiat, ďalší tvrdia, že ich počet bol vyšší, pretože sa niektoré stratili.

PRIESTOR PRE
NEPROFESIONÁLNE UMENIE

mojeumenie

www.mojeumenie.sk
www.facebook.com/Mojeumeniesk

V ONLINE PRIESTORE NESPÍME!

Život je VEL'KÉ umenie

NÁRODNÉ OSVETOVÉ CENTRUM

Sme štátna príspevková organizácia Ministerstva kultúry SR, ktorá podporuje rozvoj kultúrnych, osvetových a umeleckých aktivít v miestnych a regionálnych podmienkach. Takisto vzdelávame, publikujeme, skúmame, prezentujeme a staráme sa o kultúrne dedičstvo Slovenska.

FESTIVAL VÝCHODNÁ
www.festival vychodna.sk

www.scenickazatva.eu

 TVOR-BA
www.tvor-ba.sk

mojeumenie.sk
www.mojeumenie.sk

SLOVAKIANA
KULTÚRNE DEDIČSTVO
SLOVENSKA
www.slovakiana.sk

 klub
NÁRODNÉ OSVETOVÉ CENTRUM
www.v-klub.sk